

Jasmin Willström

MENETELMÄKANSIO
Nuorisokoti AnTiin nuorten kanssa työskentelyn
tueksi

Opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

2022



**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi
Tekijä/Tekijät	Jasmin Willström
Työn nimi	Menetelmäkansio Nuorisokoti AnTin nuorten kanssa työskentelyn tueksi
Toimeksiantaja	Nuorisokoti AnTi Oy
Vuosi	2022
Sivut	30 sivua, liitteitä 23 sivua
Työn ohjaaja	Marko Raitanen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä Nuorisokoti AnTin menetelmäkansio ohjaajien työn tueksi. Menetelmäkansion tarkoituksena oli antaa ohjaajille ideoita työskentelyyn sekä yhdenmukaistaa ohjaajien työskentelyä omaohjattavan nuoren kanssa. Menetelmätyöskentelyllä pystytään lisäämään myös lapsen osallisuutta lasta koskevissa asioissa.

Opinnäytetyössä kerrotaan tarkemmin lastensuojelusta, lastensuojelun prosessista, asiakkaista, omaohjaajuudesta, menetelmätyöskentelystä lastensuojelussa, opinnäytetyön tavoitteista sekä miten opinnäytetyö on saatu aikaan. Opinnäytetyössä on myös kerrottu tarkemmin menetelmistä sekä menetelmien teorioista.

Opinnäytetyön liitteenä on varsinainen menetelmäkansio Nuorisokoti AnTiin. Menetelmäkansiossa on kerrottu jokaisen menetelmän kohdalla, mihin menetelmää käytetään ja kuinka menetelmien kanssa työskennellään. Menetelmäkansio löytyy jatkossa Nuorisokoti AnTista konkreettisenä kansiona.

Opinnäytetyöhön on kerätty monipuolisesti erilaisia menetelmiä nuorten kanssa työskentelyyn. Menetelmien valinnassa on otettu huomioon nuorisokodin työryhmän toiveet. Menetelmät sekä niiden materiaalit käytiin työryhmän kanssa läpi ja niitä harjoiteltiin työryhmän kesken Nuorisokoti AnTin kehityspäivän yhteydessä. Kehityspäivän lopuksi työyhteisöltä kerättiin palautetta menetelmäkansion onnistumisesta. Menetelmäkansiosta Saadun palautteen perusteella menetelmäkansio oli toivottu työkalu ohjaajien työhön sekä sen koettiin lisäävän motivaatiota menetelmätyöskentelyyn omaohjattavan nuoren kanssa.

Asiasanat: menetelmätyöskentely, lastensuojelu, omaohjaajuus, osallisuus.

Degree	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Jasmin Willström
Thesis title	Method folder for Youth Home AnTi to support the work of the instructors
Commissioned by	Nuorisokoti AnTi Oy
Time	2022
Pages	30 pages, 23 pages of appendices
Supervisor	Marko Raitanen

ABSTRACT

The aim of this thesis was to make a method folder for Youth Home AnTi to support the work of the instructors. The aim of the method folder was to give the instructors ideas for working and to harmonize instructors work with a young person as a personal instructor. Methodological work can also increase the child's involvement, in matters concerning the child.

The thesis provides more detailed information on child welfare, the child welfare process, clients, self-management, methodological work in child welfare, the objectives of the thesis and how the thesis has been achieved. The thesis also explains more details and theories of the methods.

The thesis is accompanied by the actual methodological file Youth Home AnTi. For each method, the method folder shows what the method is used for and how to work with the methods. In the future, the method folder will be found in The Youth Home AnTi as a concrete folder.

The thesis has collected a wide range of methods for working with young people. The selection of methods has considered the wishes of the youth home working group. The methods, as well as their materials, were reviewed with the working group and practiced among the working group in connection with the youth home AnTi's development day. At the end of the development day, feedback was collected from the work community on the success of the method folder. Based on the feedback from the method folder, the method folder was the desired tool for instructors work and was perceived to increase the personal instructor's motivation for methodological work with a young person.

Keywords: method working, child protection, self-direction, self-involvement

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELU	6
2.1	Lastensuojelu prosessi ja keskeinen lainsäädäntö	6
2.2	Lastensuojelun asiakkaat	7
2.3	Omaohjaajuus lastensuojelussa	8
2.4	Menetelmätyöskentely lastensuojelussa.....	10
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	10
3.1	Nuorisokoti AnTi Oy.....	10
3.2	Opinnäytetyö prosessi	11
3.3	Alku haastattelu	11
3.4	Menetelmäkansion esittely työryhmälle	14
3.5	Loppupalaute ja kyselyn tulokset.....	15
4	MENETELMÄT	17
4.1	Muistorasia	18
4.2	Verkostokartta.....	19
4.3	Perhepiirros	19
4.4	Roolikartat	20
4.5	Umbrella	21
4.6	Huomaa hyvä!- kortit.....	23
4.7	Luovan toiminnan menetelmä.....	24
4.8	Ymmärrä tunteitasi- kortit.....	25
5	POHDINTA	25
	LÄHTEET.....	28
	LIITTEET	

Liite 1. Henkilöstön toiveet menetelmien suhteen- haastattelun kysymykset

Liite 2. Menetelmäkansion onnistumisen arviointi- kyselyn kysymykset

Liite 3. Menetelmäkansio

1 JOHDANTO

Menetelmäkansion tarkoitus on antaa ohjaajille ideoita työskentelyyn sekä yhdenmukaistaa ohjaajien työskentelyä omaohjattavan nuoren kanssa. Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena oli koota menetelmäkansio Nuorisokoti AnTi Oy:n ohjaajien käyttöön tukemaan yksilötyöskentelyä nuorten kanssa. Menetelmäkansion menetelmien keräämisessä on otettu huomioon Nuorisokoti AnTi Oy:n ohjaajien toiveet menetelmien suhteen. Valmiin menetelmäkansion avulla nuorten kanssa työskentelystä tulee laadullisempaa ja yhtenäisempää yksilöllisyys kuitenkin huomioiden. Kansiossa on erilaisia menetelmiä erilaisiin tarpeisiin.

Menetelmätyöskentelyllä lisätään myös lapsen osallisuutta. Lastensuojelulaki sekä perustuslaki määrittelevät jo sen, että lapsi on tultava kohdelluksi tasarvoisesti yksilönä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin, siinä määrin, kun heidän ikänsä ja kehityksensä antavat myöden. Myös lapsen oikeuksien yleissopimukseen sekä sosiaalihuollon asiakaslakiin sisältyy tämä velvoite. (Kananoja ym. 2017, 229.)

Menetelmätyöskentelyllä saadaan lapsen mielipide kuuluvaksi sekä näkyväksi. Menetelmätyöskentelyn avulla lapsen kanssa voidaan käydä jopa sellaisia keskusteluita aiheista, joista muuten ei tulisi keskusteltua. Kun keskustelun lomaan lisää esimerkiksi jonkin tekemisen, voi keskustelu olla lapselle vielä helpompaa. Kun omaohjaaja työskentelee lapsen kanssa, voi hän samalla keskustella lapsen kanssa tulevien palaverien aiheista, kysyä lapsen mielipiteitä tai tuntemuksia, keskustella sijoituksen tavoitteista ja kuinka niitä kohden voisi työskennellä. Kun lapsen mielipide on tiedossa, on esimerkiksi asiakassuunnitelmapalaverissa helpompi ottaa myös lapsen mielipide esille ja huomioon.

2 LASTENSUOJELU

Sosiaaliala perustaa työnsä ja käytäntönsä kerättyyn tietoon, tutkittuun teoriaan, arvoihin sekä taitoihin. Teorialla tarkoitetaan viitekehitystä, jolla ymmärrämme maailmaa ja useat teoriat tarjoavat useita näkökulmia sosiaalityöhön. Tiedolla tarkoitetaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmia ja tietoa, jota he käyttävät ymmärtääkseen käytännön työtä, kuten palvelutarpeen arviointia. Sosiaalityöntekijöiden käyttämä tieto voi olla joskus tietoa palvelujärjestelmistä tai diagnostista tietoa esimerkiksi mielenterveyshäiriöistä. (Healy 2011, 11.)

Sosiaalityössä teoria ja tieto menevät usein päällekkäin, mutta niillä on kaksi erottavaa tekijää. Ensimmäiseksi sosiaalityöntekijät hyödyntävät saatua tietoa käytännön teorian ja tiedon luomiseksi. Sosiaalityöntekijöiden saamaa tietoa ei välttämättä ole kehitetty sosiaalityönkäytäntöihin, vaan työntekijöiden on mukautettava se omaan työhönsä. (Healy 2011, 11.)

2.1 Lastensuojelu prosessi ja keskeinen lainsäädäntö

Lastensuojelun palvelujärjestelmä on laaja kokonaisuus, jonka tehtävänä on edistää ja tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Palvelujärjestelmän tulee toimia suunnitelmallisesti ja ennakoitusti. Palvelu ja tuki toteutetaan sellaisin tavoin, joista lapsi ja perhe eniten hyötyvät. Lastensuojelussa keskeisessä roolissa on huolehtia siitä, että lasten fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset kasvuolot ovat turvallisia ja kehitystä edistäviä. (Kananoja ym. 2017, 225–226.)

Kasvuolojen kehittäminen ja riskiolosuhteiden suunnitelmallinen vähentäminen sekä riittävä vanhemmuuden tuki ehkäisevät ongelmien syntyä ja syvenemistä. Kaikilla, jotka työskentelevät lasten ja perheiden kanssa, on vastuu heidän hyvinvoinnistaan ja ongelmien mahdollisimman varhaisesta tunnistamisesta. Kun herää huoli lapsen tai nuoren hyvinvoinnista, on viipymättä otettava yhteyttä lastensuojeluviranomaiseen, jotta lastensuojelun tarve voidaan selvittää. (Kananoja ym. 2017, 225–226.)

Lastensuojelun keskeisimpinä lakeina on lastensuojelulaki sekä sosiaalihuoltolaki. Lapsen kiireellinen huostaanotto tapahtuu lastensuojelulain pykälässä

40 luetelluista syistä. Tällaisia syitä on esimerkiksi puutteet lapsen huolenpidossa, kasvuolosuhteissa tai näiden vakavasti uhkaavan lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi, jos lapsi itse vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään esimerkiksi päihteitä käyttämällä, voidaan hänet ottaa kiireellisesti huostaan. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Kiireellinen sijoitus on kestoaltaan 30 vuorokautta. Mikäli lapselle ei kuitenkaan saada esimerkiksi tarvittavia tukitoimia tai huostaanoton tarvetta selvitettyksi 30 vuorokauden aikana, voidaan kiireellistä sijoitusta jatkaa toiset 30 vuorokautta. Sijoitukselle on kuitenkin oltava peruste. Kun peruste lakkaa olemasta, on tehtävä päätös kiireellisen sijoituksen päättämisestä välittömästi. Kiireellinen sijoitus päättyy joko lapsen palatessa takaisin kotiin, avohuollon sijoituksen alkamiseen tai huostaanottoon. Lapsi voi olla avohuollon sijoitettuna kuusi kuukautta ja tämän jälkeen palata kotiin tai siirtyä huostaanotetuksi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

2.2 Lastensuojelun asiakkaat

Lastensuojelun asiakkaina voi olla kuka vain alle 18-vuotias lapsi ja hänen perheensä. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten hyvinvointi ja kasvuolot poikkeavat siitä, mitä ne ovat valtaväestössä keskimäärin. Lastensuojelun asiakkuus alkaa todennäköisemmin alle kolmevuotiaalla lapsella, kun taas huostaanottoon joutuva lapsi on jo murrosikäinen. Lastensuojelun asiakkaaksi tulleella perheellä on keskimäärin enemmän pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä kuin perheissä, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaana. (Heino 2009, 95-96.)

Lastensuojelun asiakkuus voi käynnistyä ja tulla vireille erilaisin tavoin. Aloite avun hakemiseen voi tulla perheen sisältä tai avunhakija on perheen ulkopuolinen. Perheen ulkopuolisia tahoja voivat olla esimerkiksi naapurit, ystävät, neuvola, päiväkotitai koulu. Useinmiten lastensuojelun asiakkuus lähtee liikkeelle lastensuojeluilmoituksesta. (Heino 2009, 95-96.)

2.3 Omaohjaajuus lastensuojelussa

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on tällä hetkellä valtavasti asiakkaita, eivätkä he ennätä tutustumaan kaikkiin asiakkaisiinsa haluamallaan tavalla tai pääse näkemään pintaa syvemmälle. Tällöin sijaishuoltopaikassa määritelty omaohjaaja on suuressa roolissa tiedon viennissä sosiaalityöntekijälle. Omaohjaaja vie ajantasaista tietoa nuoren tilanteesta sosiaalityöntekijälle, joka tekee päätöksiä nuoren elämästä. Omaohjaajan tekemä yksilötyö nuoren kanssa antaa omaohjaajalle kattavasti tietoa nuoresta ja nuoren tilanteesta. Nuoren kanssa voidaan käydä keskustelua aiheesta, joka on pinnalla nuoren elämässä ja näin saadaan tieto välitettävä myös nuoresta vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Jokaiselle nuorelle nimetään omaohjaaja tai omaohjaajat nuoren tullessa sijaishuoltolaitokseen. Omaohjaajuuteen kuuluu työskentely nuoren kanssa erilaisin keinoin. Nuoren kanssa keskustellaan nuoren asioista, työskennellään erilaisin menetelmin, täytetään viranomaislomakkeita, vietetään omaohjaajapäiviä, käydään palaverieissa, tuetaan nuorta tämän tavoitteissa sekä tuetaan nuoren kasvua ja kehitystä.

Sijaishuollossa omaohjaajalla on erityinen vastuu muodostaa suhde oman nuoren kanssa. Suhteen avulla nuorelle saadaan kokemus siitä, että hänet on yksilöllisesti huomioitu ja hän on ainutlaatuinen ja merkityksellinen. Omaohjaajan ensisijainen tehtävä on muodostaa turvallinen ja korjaava kiintymyssuhde nuoreen, sillä pysyvät myönteiset muutokset tapahtuvat nuoren kokiessa olonsa turvalliseksi omaohjaajan kanssa. Jotta kiintymyssuhde voi muodostua, tarvitaan siihen omaohjaajan välitöntä ja läheistä vuorovaikutusta. (Timonen-Kallio ym. 2017, 27.)

Omaohjaaja on tyypillisesti se ihminen, jolle nuori näyttää tunteensa. Usein tunteet ovat voimakkaita ja negatiivisia. Omaohjaajalta vaaditaan työskentelyssään ammattimaisuutta, kestävyyttä sekä tyyneyttä. Kun omaohjaaja pysyy nuoren rinnalla voimakkaista ja negatiivisista tunteista huolimatta, oppii nuori ajan saatossa, ettei omaohjaaja rankaise tai torju nuoren tunteita, vaan nuori saa vapaasti tuntea ja näyttää tunteensa sellaisina, kun ne ovat. Ajan myötä nuori oppii myös luottamaan siihen, ettei omaohjaaja hylkää nuorta, vaikka

nuori näyttäisikin avoimesti tunteensa. Omaohjaaja on yksikössä nuorta var-
ten sekä tukemassa nuoren turvallista kasvua ja kehitystä. Kun nuori oppii
luottamaan omaohjaajaan, voi eheytymisprosessi alkaa. (Seppänen
2021,184.)

Yksilöllinen työ tapahtuu arjen jokapäiväisissä tilanteissa, mutta työskentelyn
edellytyksenä on varata myös aikaa vain omalle nuorelle. Laatuajan mahdol-
listaminen, ja tällöin tehtävä yksilöllinen työ on keskeisessä roolissa omaoh-
jaaja työtä. Omaohjaajalla täytyy olla hyvät vuorovaikutustaidot, jotta nuoren
aito ja kunnioittava kohtaaminen tapahtuu. Omaohjaajalta vaaditaan myös
empatiakykyä, eli kykyä aidosti asettua nuoren asemaan. (Timonen-Kallio ym.
2017, 27.)

Säännölliset omaohjaajatapaamiset nuoren kanssa luovat nuorelle turvaa ja
luottamusta omaohjaajaa kohtaan. Omaohjaajan on tärkeä kertoa nuorelle,
että hän on varannut aikaa ainoastaan tälle ja tämän asioiden hoitoon. Oma-
ohjaaja on kaikista aikuisista se, jolla on eniten aikaa nuorelle ja hän on par-
haiten paneutunut nuoren asioihin. (Seppänen 2021,184.)

Hyvässä vuorovaikutussuhteessa tärkeää on dialogisuus, selkeys, ymmärret-
tävyys, mukautuvuus, tavoitteellisuus, tehokkuus ja tarkoituksenmukaisuus.
Omaohjaaja osaa toimiessaan asettaa vuorovaikutussuhteelle tavoitteita ja
pyrkii täten vaikuttamaan lopputulokseen. (Seppänen 2021,184.)

Omaohjaajan rooli on toimia nuoren tsempparina. Omaohjaaja auttaa ja tukee
nuorta hakeutumaan niiden asioiden pariin, joita nuori haluaa. Lastensuoje-
lussa ratkaisukeskeisyys on tärkeässä roolissa. Omaohjaajan tulee nähdä, mi-
hin kaikkeen nuoren resurssit riittävät ja työskennellä sitä kohti. Omaohjaajan
ja nuoren onnistunut kohtaaminen tähtää tulevaisuuteen ja siellä oleviin hyviin
asioihin. Vaikeissakin tilanteissa omaohjaaja on nuoren puolella tuomitse-
matta nuorta ja auttamassa ehdoitta. (Seppänen 2021,195.)

2.4 Menetelmätyöskentely lastensuojelussa

Lastensuojelussa omaohjaajuus on itsessään jo työmenetelmä. Omaohitajamenetelmä on yksilöllinen hoitomenetelmä, jolla tarkoitetaan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista sitoutumista sekä työskentelyä nuoren kanssa. Omaohjaaja on parhaiten perillä nuoren asioista sekä vastuussa nuoren hoidosta ja kasvatamisesta. Omaohjaaja työskentely on nuoren tarpeista pohjautuvaa vaativaa työskentelyä. (Kyrönseppä ym. 1990, 7.)

Lastensuojelussa käytetyt menetelmät ovat välineitä, joiden avulla työskennelään tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi. Menetelmien avulla asiakkaan kohtaaminen, kuulluksi tuleminen ja yhteistyösuhteen rakentuminen mahdollistuvat. Ne auttavat asiakkaan tilanteen selvittämisessä ja toimivat keskustelun apuvälineenä. (Friis & Kaikko 2009, 112.)

Menetelmätyöskentelyllä lisätään myös lapsen osallisuutta. Menetelmät antavat monipuolisen työkalun selvittää lapsen menneisyyttä, nykypäivää sekä mahdollisia tulevaisuuteen liittyviä asioita. Luottamussuhteen synnyttyä lapsen voi olla helppo kertoa työskentelyn lomassa ohjaajalle jotakin luottamuksellista, jonka parissa on hyvä työskennellä lapsen hyvinvoinnin vuoksi. Työskentelyn tavoitteena on saada lapsen ääni kuuluviin myös niin, että lapsi itse tuntee itsensä kuulluksi. (Friis & Kaikko 2009, 112.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Menetelmäkansion tarkoitus on antaa ohjaajille ideoita työskentelyyn sekä yhdenmukaistaa ohjaajien työskentelyä omaohjattavan nuoren kanssa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli koota menetelmäkansio Nuorisokoti AnTi Oy:n ohjaajien käyttöön tukemaan yksilötyöskentelyä nuorten kanssa.

3.1 Nuorisokoti AnTi Oy

Nuorisokoti AnTi Oy on seitsemän paikkainen 10–18-vuotiaiden lastensuojelun perustason sijaishuoltoyksikkö, joka sijaitsee Kouvolan Liikkalassa. Nuoret tulevat AnTiin joko avohuollon sijoituksena, kiireellisesti sijoitettuna tai huos-

taanotettuina. AnTiin tulevilla nuorilla voi olla esimerkiksi haasteita koulunkäynnin tai perhesuhteiden kanssa. Nuorilla voi olla myös psyykkisiä- tai sosiaalisia haasteita. Nuorisokoti AnTissa työskentelee yhdeksän vakituista ohjaajaa ja heistä kaikilla on ainakin yksi omaohjattava nuori.

3.2 Opinnäytetyö prosessi

Opinnäytetyö alkoi työntekijöiden haastatteluilla. Haastatteluiden pohjalta menetelmät valittiin kansioon. Työntekijät saivat koko prosessin ajan antaa ideoita ja palautetta opinnäytetyöstä. Menetelmäkansion valmistuttua järjestettiin koko työyhteisölle yhteinen hetki, jolloin menetelmät käytiin läpi ja ohjeistettiin niiden käytössä. Tämän jälkeen työntekijät vastasivat Webropol-kyselyyn menetelmäkansion onnistumisesta.

Kun ideat tulivat työyhteisöstä, on menetelmien käyttöönotto tulevaisuudessa luontevampaa eikä tunnu väkinäiseltä. Lisäksi näin osallistettiin työyhteisöä.

3.3 Alkuhaastattelu

Menetelmäkansiota varten työntekijöitä haastateltiin, jotta saatiin heidän toiveensa ja mielipiteensä otettua huomioon menetelmäkansion teossa. Haastattelu tapahtui teemahaastatteluna eli puolistrukturoituna haastatteluna, joka on yleisimmin käytetty tutkimushaastattelun muoto.

Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet kysymyksiksi, joita olisi haastattelussa välttämätöntä pohtia, jotta voidaan vastata tutkimuskysymyksiin. Haastattelun tavoitteena on, että haastateltava voi antaa kaikkiin kysymyksiin oman kuvauksensa. (Vilkkä 2015, 124.)

Jokaista työntekijää haastateltiin yksittäin työpäivien aikana. Haastattelun tukena käytettiin haastattelulomaketta (Liite 1). Haastattelussa jokaiselta työntekijältä kysyttiin seuraavia kysymyksiä:

Minkä kestoisia menetelmiä toivoisit menetelmäkansiossa olevan?

Minkälaisia menetelmiä toivoisit? Esimerkiksi keskustelun lomassa täytettävää lomaketta vai jotakin toiminnallista?

Motivaatiosi etsiä ja työskennellä erilaisten menetelmien avulla omaohjattavan nuoren kanssa?

Minkä tyyppisiin haasteisiin tai minkälaisien ongelmien ratkaisuun kaipaat menetelmää?

sekä olisiko sinulla ideoita tai ehdotuksia, mikä menetelmä olisi hyvä löytyä menetelmäkansiosta?

Jokainen työntekijä kertoi toivovansa erikestoisia menetelmiä, mutta rajasi menetelmään käytettävän ajan kuitenkin 10–40 minuutin välille. Noin puolet työntekijöistä toivoi, että joukossa olisi kuitenkin myös pidempiä, useamman kerran menetelmiä.

Kun haastattelussa kysyttiin, minkälaisia menetelmiä toivotaan, nousi esille, että toiveena olisi saada lomakkeita nuoren kanssa täytettäväksi. Lomakkeilta toivottiin, että niistä voisi nostaa esille esimerkiksi joitakin aiheita, joista nuoren kanssa voisi keskustella enemmänkin lomakkeen täytön yhteydessä.

Työntekijät vastasivat haastattelussa kysymykseen seuraavanlaisesti:

Keskustelua herätteleviä lomakkeita, joiden avulla pääsisi pintaa syvemmälle.

Menetelmiä, joista tulee aihekeskustelua. Aiheina voisi olla perhesuhteet, seurustelu ja seksi, itsenäistyminen ja tulevaisuus.

Haastattelulomakkeita yhdessä nuoren kanssa täytettäväksi.

Työntekijöiden motivaatiota kysyttäessä nousi vastauksissa esille, että motivaatio menetelmätyöskentelyyn olisi parempi, mikäli menetelmiä olisi valmiiksi helposti saatavilla ja miten niitä käytetään olisi tiedossa. Vastauksissa myös korostui se, että motivaatiota kyllä olisi, mutta ei tiedetä mistä menetelmiä löytyy, eikä niiden etsimiseen haluta käyttää työaika.

Kysymykseen minkä tyyppisiin haasteisiin tai ongelmiin menetelmää kaipaat, vastaukset olivat yhden mukaisia. Kaikki ohjaajat kertoivat toivovansa menetelmää itsensä ilmaisuun, itsetuntoon, tunnetaitoihin sekä vaikeiden aiheiden puheeksi ottoon.

Ehdotuksia siitä, mitä menetelmiä menetelmäkansioista tulisi löytyä, tuli paljon. Jokainen työntekijä kertoi toivovansa menetelmäkansioista löytyvän verkostokarttaan sekä roolikarttaan ohjeet. Perhesuhteet mainittiin myös monesti. Paljon toiveita tuli myös itsenäistymisen kynnyksellä olevan nuoren kanssa työskentelyyn käytettävää menetelmää. Osa työntekijöistä toivoi myös menetelmää, jolla voisi käydä yhdessä läpi nuoren historiaa ja auttaa nuorta hyväksymään menneisyytensä osana itseään. Työntekijät antoivat haastattelussa seuraavanlaisia vastauksia kysymykseen, mitä menetelmiä he toivoisivat menetelmäkansioista löytyvän:

“Verkostokartta sekä elämäkerrallinen tarinatyöskentely – Nuori tarkastelee kokemuksiaan.”

“Verkosto- sekä roolikartta.”

“Itsenäistyvän nuoren työkirja.”

“Verkostokartta, vahvuuskortit, tunnekortit.”

Haastatteluiden jälkeen aloin etsimään kirjallisuutta sekä luin internetistä erilaisista menetelmistä. Luin myös aiemmin tehtyjä opinnäytetöitä, joista sain hyviä vinkkejä. Halusin menetelmäkansioon erilaisia menetelmiä, jotta niitä löytyisi mahdollisimman monenlaiseen tilanteeseen.

Haastatteluiden pohjalta valitsin menetelmäkansioon suoraan roolikartan, verkostokartan sekä Umbrellan, koska näistä menetelmistä tuli eniten toiveita. Luovaksi menetelmäksi valikoitui muistorasia sekä musiikin mukaan maalaaminen. Työyhteisön toiveena sisällytin myös kahdet erilaiset kortit menetelmäkansioon. Huomaa hyvä! -kortit lisäävät nuorten tunnetaitoja ja auttavat nuorta huomaamaan vahvuuksiaan. Ymmärrä tunteitasi -kortit auttavat tunnetaitojen kehittämisessä nuoren kanssa.

3.4 Menetelmäkansion esittely työryhmälle

Menetelmäkansio esiteltiin ja käytiin yhdessä työntekijöiden kanssa läpi osana kehittämispäivää. Menetelmäkansion läpi käymiseen ja menetelmien harjoitteluun varattiin viisi tuntia kehittämispäivästä.

Alkuun työntekijöille kerrottiin tarkemmin opinnäytetyön sisällöstä, omaohjaaja työskentelyn tarkoituksesta sekä menetelmätyöskentelystä ja sen tarkoituksesta. Tämän jälkeen kerrottiin, mitä toiveita alkuhaastattelussa oli työntekijöiltä ilmennyt menetelmäkansion suhteen. Alkuhaastattelun perusteella työntekijät toivoivat eri pituisia menetelmiä, lomakkeita keskustelun tueksi sekä luovia menetelmiä. Alkuhaastattelussa moni kertoi toivovansa menetelmäkansiosta löytyvän verkostokartan sekä roolikartan. Myös itsetuntoon ja tunnetaitoihin kaivattiin erilaisia menetelmiä.

Työntekijöille kerrottiin, mitkä menetelmät menetelmäkansioon valittiin. Kävimme menetelmä kerrallaan läpi ensin menetelmän teoriaa, mistä menetelmä on saanut alkunsa sekä miten menetelmän kanssa työskennellään. Työntekijöiden kanssa keskusteltiin myös siitä, kuinka itse opinnäytetyö ja menetelmäkansio täydentävät toinen toisiaan ja menetelmästä saa kattavamman kuvan sekä tiedon.

Jokaisen menetelmän kohdalla menetelmän käyttöä harjoiteltiin erilaisilla kokoonpanoilla työntekijöiden kesken. Pidempikestoisten menetelmien kohdalla harjoiteltiin vain jotakin menetelmän osaa, jotta työryhmä saisi jonkinlaisen käsityksen menetelmästä ja työskentelystä menetelmän parissa. Menetelmien läpikäymiseen ja harjoittelua varten oli hankittu jokaiseen menetelmään tarvittavat välineet sekä materiaalit, jotta menetelmän parissa työskentely hahmotui selkeämmin työryhmälle. Välineet sekä materiaalit ovat työntekijöiden käytössä välittömästi opinnäytetyön valmistuessa.

Työryhmä osallistui aktiivisesti menetelmien läpikäymiseen sekä harjoitteluihin. Keskustelimme siitä, kuinka menetelmiä pystyy soveltamaan ja kuinka menetelmäkansioon valitut menetelmät soveltuvat Nuorisokoti AnTissa olevien nuorten kanssa työskentelyyn. Menetelmien läpi käymisessä annettiin

myös esimerkkejä siitä, kenen nuoren kanssa olisi hyvä työskennellä minkäkin menetelmän kanssa. Myös työryhmä antoi esimerkkejä, kuka nuorista sopisi mihinkin menetelmätyöskentelyyn ja kuka nuorista hyötyisi mistäkin menetelmästä.

3.5 Loppupalaute ja kyselyn tulokset

Kehityspäivän päätteeksi jokaista työntekijää pyydettiin vastaamaan Webropol-kyselyyn (Liite 2). Kehittämispäivään osallistui koko työryhmä, eli 9 henkilöä. Kyselyyn vastasi 8 henkilöä. Kyselyssä oli seitsemän kysymystä.

Kyselyssä kysyttiin helpottaako menetelmäkansio omaohjattavan nuoren kanssa tehtävää menetelmätyöskentelyä?

Olivatko menetelmät ymmärrettäviä?

Oliko menetelmien ohjeistus riittävää?

Motivaatiosi työskennellä eri menetelmin omaohjattavan nuoren kanssa nyt, kun menetelmät ovat helposti saatavilla?

Vastaako menetelmäkansio tarpeeseen?

sekä olisitko toivonut menetelmäkansioon jotakin sellaista menetelmää, jota siellä ei nyt ollut?

Viimeisenä kohtana kyselyssä oli avoin kenttä, johon vastaaja sai jättää palautetta halutessaan. Muut kysymykset oli asetettu niin, että niihin oli pakollista vastata, jotta kyselyn pystyi palauttamaan.

Ensimmäiseen kysymykseen, helpottaako menetelmäkansio menetelmätyöskentelyä omaohjattavan nuoren kanssa, kaikki työryhmästä vastasivat kyllä. Myöskin kysymyksiin, olivatko menetelmät ymmärrettäviä ja ohjeistus riittävää, vastasi koko työryhmä kyllä.

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin motivaatiota menetelmätyöskentelyyn omaohjattavan nuoren kanssa nyt, kun menetelmät ovat helposti saatavilla. Vastausvaihtoehtoina oli merkittävästi alentunut, hieman alentunut, sama kuin aiemmin, hieman lisääntynyt sekä lisääntynyt suuresti. Kyselyyn vastanneista viisi vastasi motivaation lisääntyneen suuresti, yksi vastasi motivaation hie-

man lisääntyneen ja kaksi vastasi motivaation pysyneen samana kuin aiemmin. Kukaan kyselyyn vastanneista ei kokenut motivaation merkittävästi laske-
neen tai hieman alentuneen.

Kaikki kyselyyn vastanneet vastasivat myönteisesti kysymykseen, tuliko me-
netelmäkansio tarpeeseen. Tästä aiheesta keskusteltiin myös kehityspäivän
aikana. Työryhmälle oli aiemmin tehty kysely toimitusjohtajan toimesta tehty
kysely, mitä kehitettävää työryhmä kokee Nuorisokoti AnTin toiminnassa.
Myös tässä kyselyssä yli puolet työryhmästä toivoi menetelmätyöskentelyn li-
säämistä työskentelyyn.

Kyselyn kuudentena kysymyksenä oli: kaipasitko jotakin menetelmää menetel-
mäkansioon, jota siellä ei nyt ollut? Kaikki työryhmästä olivat vastanneet tähän
kysymykseen, että menetelmäkansioista ei puuttunut mitään menetelmää,
vaan he kokivat menetelmäkansion olevan monipuolinen.

Kohtaan jossa kyselyyn vastaaja sai halutessaan jättää palautetta, oli työryh-
mästä neljä vastaajaa jättänyt palautetta. Palautteena oli seuraavat kommentit:

”Kiitos hyvästä menetelmäkansion esittelystä.”

*”Menetelmäkansio vaikutti hyvältä ja monipuoliselta. Kansioon on valittu hyvin
meidän nuorille sopivia menetelmiä.”*

”Hyviä menetelmiä nuorten kanssa työskentelyyn.”

*”Menetelmät olivat esitelty selkeästi, mutta käytännön harjoittelut auttoivat ym-
märtämään menetelmiä ja niiden parissa työskentelyä paremmin. Kiitos esitte-
lystä.”*

Menetelmien esittelyn ja harjoitteluiden jälkeen työryhmä antoi välittömästi pa-
lautetta. Työryhmä koki, että menetelmäkansiossa oli hyvin otettu huomioon
työntekijöiden toiveet menetelmistä, menetelmät olivat valittu niin, että niissä
oli otettu huomioon Nuorisokoti AnTin nykyisten nuorten tarpeet, menetel-

missä oli otettu ikäryhmä hyvin huomioon sekä erilaisia menetelmiä oli monipuolisesti. Menetelmien harjoituksista työryhmä kertoi palautteena, että monen uuden menetelmän oppiminen kerralla ei tietenkään onnistu, mutta harjoituksilla pystyi saamaan jo hyvän kuvan, kuinka menetelmien kanssa voi työskennellä.

4 MENETELMÄT

Menetelmät tähän menetelmäkansioon valittiin huomioiden henkilöstön toiveet. Koska moni toivoi roolikarttaa sekä verkostokarttaa, on ne sisällytetty menetelmäkansioon. Osa menetelmistä valittiin sen mukaan, mihin menetelmiin olin opinnoissani jo aiemmin tutustunut ja koska koin niiden hyödyttävän Nuorisokoti AnTissa asuvia nuoria esimerkiksi Umbrella, perhepiirros sekä Huomaa hyvä! -kortit. Muistorasia menetelmästä sain vinkin työryhmän jäseneltä. Menetelmästä keskusteltiin paljon työryhmän kesken ja toive, että kyseinen menetelmä löytyisi kansioista, tuli työryhmältä.

Tutustuin itse tunnekortteihin erilaisen lastensuojelun kirjallisuuden ja internetistä löytyvän lastensuojelussa työskentelyyn liittyvän tiedon avulla. Luin myös muiden tekemiä opinnäytetöitä ja hain niistä ideoita. Tutustuin useisiin erilaisiin tunnekortteihin ja päädyin lopulta Ymmärrä tunteitasi -kortteihin, sillä ne olivat yksinkertaiset. Pidin myös siitä, ettei näissä korteissa ole esimerkiksi nuorten mielestä lapsellisia kuvia ja näin huomio kiinnittyisi kuviin, eikä itse käsiteltävään asiaan. Kortit on kehitetty aikuisille, mutta niiden kanssa voi työskennellä myös nuorten kanssa. Nuoret itse toivovat usein, että heitä kohdeltaisiin aikuisemmin, ja mielestäni nämä kortit tukevat tätä pyyntöä. Aihetta käsitellään aikuismaisilla ja simppeleillä korteilla, eikä esimerkiksi nallen kuvia sisältävien korttien avulla.

Luovan toiminnan menetelmän valitsin mukaan sillä perusteella, että tämä sisälsi musiikin kuuntelun sekä taiteen. Musiikki on nuorilla jokapäiväisessä elämässä isossa osassa. Lisäksi Nuorisokodissa tällä hetkellä olevat nuoret ovat kaikki taiteellisia ja esimerkiksi piirtävät mielellään. Tähän menetelmään on yhdistetty kaksi nuorille mieluista asiaa, joten tämä menetelmä valittiin tällä

perusteella. Nuorten on helpompi lähteä työskentelemään menetelmän parissa, mikäli siihen on sisällytetty heille mieluisia osioita sekä asioita.

4.1 Muistorasia

Muistorasia on menetelmä, jolla nuoren kanssa voi käydä läpi nuoren historiaa. Muistorasia on konkreettinen rasia, joka on syntynyt muistelutyön tuloksena. Muistorasia voi koostua erilaisista esineistä, kuvista tai dokumenteista. Myös materiaalien ja värien välityksellä nuori pystyy kertomaan muistorasiassa omasta elämästään. Muistorasia on visuaalinen elämäntarina. Se voi kertoa nuoren koko henkilöhistoriasta tai vain jostakin sen osasta. Muistorasian tekeminen on identiteettityötä parhaimmillaan. (Hohenthal-Antin 2009, 39.)

Muistorasia työskentelyä voi tehdä yksilötyönä tai ryhmässä. Ryhmässä tehtävä muistorasia työskentely voi kertoa esimerkiksi jostakin tapahtumasta tai tilanteesta. Ryhmässä tehtävään muistorasiaan jokainen tuo oman työpanoksensa ja työskentely on nopeampaa, kun taas muistorasiaa yksin tehdessä on työskentely hitaampaa. (Hohenthal-Antin 2009, 39.)

Kun nuori tekee muistorasian, jostakin itselleen tärkeästä hetkestä tai kokemuksesta, voi hän muistorasian avulla palata muistamaan onnistumistaan tai hyvää hetkeä. Varsinkin kun nuoren elämässä on vaikea hetki, voi nuori palata muistelemaan tätä hyvää hetkeä tai onnistumisen kokemusta. Tämä antaa nuorelle voimaa ja itsetuntoa. Nämä voivat nuorta auttaa jaksamaan ja uskomaan, että elämällä on tarjota myös hyviä kokemuksia ja onnistumisia vaikean hetken jälkeen. Muistorasian avulla nuori voi saavuttaa myös ymmärrystä menneeseen. Muistorasiatyöskentelyssä tärkeintä on se, että nuoren siihenastinen elämä tulee näkyväksi. (Hohenthal-Antin 2009, 41.)

Muistorasiatyöskentely on alkanut Kotkassa Muistojen Talolla vuonna 2005. Se on ollut osa kansainvälistä projektia Making Memories Matter – voimaa muistoista. Projekti on toiminut vuosina 2005–2007. Muistorasia menetelmää on käytetty ikäihmisten parissa työskentelyssä paljon, mutta sen avulla pystyy työskentelemään kaiken ikäisten parissa. Kotkan Muistojen Talo järjestää

myös muistorasiakoulutuksia. (Muistorasia – eletyn elämän pienoisyttä 2020.)

4.2 Verkostokartta

Verkostokartalla on mahdollisuus kuvata nuoren ihmissuhdekokonaisuutta. Verkostokartan kehittämiseen on käytetty Bronfenbrennerin teoriaa. Bronfenbrennerin teoria on kehityspsykologinen teoria, jossa yksilön kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Teorian mukaan kasvatus, kasvatustulosprosessi, hoitaminen ja opettamisen prosessit vaikuttavat kehitykseen niin positiivisesti kuin negatiivisesti. Teorialla nostetaan esiin kasvatusympäristön, ympäristön ihmissuhteiden, roolien, toimintojen ja prosessien vaikutus ihmisen kasvuun. (Härkönen s.a.)

Verkostokarttaa voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin. Verkostokarttaa voi käyttää esimerkiksi keskustelun tukena. Sillä voidaan yhdessä nuoren kanssa kartoittaa nuoren tukiverkkoja, yhteistyötahoja sekä erilaisia tuen mahdollisuuksia. Verkostokartalla pystytään myös löytämään yhdessä nuoren kanssa ihmiset, jotka vaikuttavat negatiivisesti nuoreen. (Tamski & Huotari 2020, 54.) Verkostokartan tekemiseen on hyvä varata riittävästi aikaa, sillä sen tekemisen aikana nuori saattaa kokea hämmentäviä tunteita ja se voi olla silmiä avaava kokemus omasta elämästään (Ahvenjärvi ym. 2020).

4.3 Perhepiirros

Perheen merkitys jokaiselle ihmiselle erilainen kulttuurista riippuen. Kaikille on kuitenkin yhteistä se, että perhe on aina merkityksellinen. Perhemuotoja on paljon ja nykyään vielä enemmän. On esimerkiksi ydinperheitä, uusioperheitä, yksinhuoltaja perheitä, adoptioperheitä sekä sateenkaariperheitä. Perheiden monimuotoisuuden ja siihen, ketkä lapsi mieltää perheenjäsenikseen, on monta erilaista mahdollisuutta. Lapsen tueksi ajatuksien avaamiseksi kertomaan omasta perheestään, on kehitetty perhepiirros menetelmä. (Linnavuori 2007.)

Perhepiirroksen tärkein tehtävä on saada selvyys, ketkä lapsi kokee kuuluvan hänen perheeseensä. Perheen merkitys lapselle, etenkin perhesuhteiden muutos ja miettiminen voi tuoda lapselle ahdistusta ja pahaa oloa. Syy tähän on tärkeä selvittää. Kun syyt tiedetään, pystytään lasta suojelemaan paremmin ja auttamaan sekä tukemaan perhettä suhteiden kuntoon saamiseksi. (Linnavuori 2007.)

4.4 Roolikartat

Roolikartta-menetelmät ovat saaneet alkunsa Vanhemmuuden roolikartasta. Vanhemmuuden roolikartta on Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymän vuonna 1999 kehittämistyön tulos. Myöhemmin roolikarttoja on kehitetty myös parisuhteisiin, sisarussuhteisiin sekä itsenäistyvälle nuorelle. Roolikartat on rekisteröity tavaramerkki. Varsinais-Suomen kuntayhtymän lastensuojelun työntekijät ovat kouluttaneet tuhansia ammattilaisia karttojen käyttöön. (Vanhemmuuden roolikartta 2013.)

Vanhemmuuden roolikartta on kehitetty vastaamaan kysymykseen siitä, kuinka arkiajattelussa voitaisiin hahmottaa vanhemmuutta mahdollisimman selkeästi. Vanhemmuuden roolikartan avulla kuka tahansa vanhempi voi jäsentää omia roolejaan vanhemmuudesta. Vanhemmuuden roolikartta on monipuolinen työväline esimerkiksi vanhemmuuden arviointiin. (Tamski & Huotari 2020, 59.)

Vanhemmuuden roolikartassa vanhemmuus esitetään viidessä osa-alueessa. Osa-alueet ovat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja sekä elämän opettaja. (Tamski & Huotari 2020, 61.)

Sisarussuhteen roolikartta auttaa nuorta hahmottamaan sisarusten moninaisia rooleja. Sisarussuhteisiin ja sisarusten rooleihin vaikuttaa esimerkiksi sisarusten ikä, ikäero, sukupuoli sekä perheen kulloinenkin elämäntilanne. Sisarusuhteen kuuluu monenlaisia rooleja. Osa näistä rooleista voi olla saatuja, otettuja tai pakotettuja. Sisarussuhteen roolikartassa sisarus kuvataan myös viidessä

osa-alueessa: vanhemmuuden vastaanottaja, suhteen vaalija, arjen jakaja, itsensä arvostaja sekä elämäkokemusten jakaja. (Tamski & Huotari 2020, 71-72.)

Sisarussuhteen roolikartta on kehitetty vuonna 2018–2019. Sisarussuhteen roolikarttaa on ollut kehittämässä Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymän työntekijöiden lisäksi Erityinen sisarus -projekti sekä Meidän sakki -hanke. (Tamski & Huotari 2020, 71.)

Parisuhteen roolikartan avulla pystytään pohtimaan esimerkiksi parisuhteen ongelmia, muutostarvetta tai tarkastella muuten parisuhteen tilaa. Parisuhteen roolikartassa parisuhteen viisi keskeistä osa-aluetta ovat suhteen vaalija, rajojen kunnioittaja, arjen sankari, rakastaja sekä kumppani. (Tamski & Huotari 2020, 80-81.)

Itsenäistyvän nuoren roolikartalla pystytään hahmottamaan nuoren valmiuksia itsenäistymiseen. Roolikartan avulla pystytään nuoren kanssa käymään keskusteluja ja jopa herättelemään nuorta hänen tilanteeseensa. Roolikartan avulla pystytään löytämään nuoren vahvuuksia sekä pohtimaan, missä nuori tarvitsee vielä tukea aikuiselta. Itsenäistyvän nuoren roolikartassa on myös viisi osa-aluetta. Osa-alueet ovat suhteiden hoitaja, rajojen asettaja, arkipäivän pyörittäjä, itsensä arvostaja sekä elämästä oppija. (Tamski & Huotari 2020, 74-74.)

4.5 Umbrella

Umbrella-työkirjamenetelmän tavoitteena on kartoittaa lapsen ja nuoren henkilöhistoriaa, kasvun ja oppimisen tarpeita, innostaa ja osallistaa lasta tai nuorta päätöksentekoon ja arjen taitojen oppimiseen. Menetelmä soveltuu 12-vuotiaista lapsista jälkihuollon palvelun piirissä oleviin nuoriin. (Timonen-Kallio 2010.)

Menetelmä koostuu Umbrella-työkirjasta, työntekijän käsikirjasta sekä lapsen tai nuoren omasta portfolioista. Lastensuojelun työntekijän, omaohjaajan, tehtävänä on auttaa lasta työkirja- ja portfoliotyöskentelyyn. Työskentelyssä omaohjaajan on tarkoitus opastaa lasta työskentelyn avulla näkemään elämässä vaihtoehtoja ja uusia mahdollisuuksia. Työntekijän käsikirja auttaa työntekijää ymmärtämään työkirjamenetelmän kokonaisuuden ja antaa käytännön vinkkejä lapsen ja nuoren kanssa tehtävään työhön. (Timonen-Kallio 2010.)

Umbrella-työkirjamenetelmän on kehittänyt lastenkodissa työskennelleet työntekijät. Se on ammatillinen menetelmä, joka sisältää lastenkodin omaohjaajatyön keskeisimmät tavoitteet ja työtehtävät. Menetelmän materiaalit ja käytännön keinot auttavat tekemään lapsen tai nuoren kanssa tehtävää identiteettiä sekä arjen taitojen oppimista. Menetelmällä on haluttu vahvistaa omaohjaajan ja lapsen välistä suhdetta sekä tuoda lapsen ääni kuuluviin hänen elämässään. (Timonen-Kallio 2010.)

Umbrella-työkirja menetelmä on kehitetty EU:n Leonardo da Vinci -pilottiprojektina vuosina 1997–2000. Vuonna 2008 voimaan tulleessa lastensuojelulaissa vaaditaan ennaltaehkäisevää työtettä sekä lapsilähtöistä työskentelyä korostamalla lasten sekä heidän perheidensä tuen yksilöllisiä tarpeita. Näiden vaatimusten myötä työkirjamenetelmästä tuli uudelleen ajankohtainen. (Timonen-Kallio 2010.)

Umbrella-työkirjatyöskentelyn tarkoituksena on kartoittaa muun muassa itenäistymisessä tarvittavia taitoja ja kykyjä sekä turvata taitojen karttuminen koko sijaishuollon prosessin aikana. Nuori tarvitsee näitä taitoja muuttaessaan omaan kotiin. Menetelmän avulla autetaan nuorta tunnistamaan vahvuuksia ja kehityshaasteita, tarjotaan käytännön keinoja arkeen, joilla voidaan tukea nuoren vastuunottoa omasta elämästään ja tuetaan nuoren osallisuutta. Portfolion avulla omien saavutusten, osattujen asioiden ja itsetietämyksen arviointi helpottuu. (Timonen-Kallio 2000, 21.)

Käytännössä menetelmän avulla päästään valtaistamaan ja osallistamaan nuorta, saadaan dialoginen ja vastavuoroinen suhde, jossa voidaan valjastaa niin ohjaajan kuin nuorekin kyvyt ja resurssit, kuten mielikuvitus, ilo ja huumori, käyttöön. (Timonen-Kallio 2000, 21.)

4.6 Huomaa hyvä! -kortit

Huomaa hyvä! -kortit on kehittänyt erityisopettajat Lotta Uusitalo ja Kaisa Vuorinen. Uusitalo ja vuorinen alkoivat tutkimaan positiivista kasvatusta vuonna 2014. Ensimmäinen kontrolloitu positiivisen pedagogiikan ja erityisesti luontevahvuuksiin keskittyvän opetuksen tutkimus toteutettiin vuonna 2015 Espoossa. Tutkimuksen tulokset ja kokemukset olivat rohkaisevia. Uusitalo ja Vuorinen aloittivat yhdessä vahvuuksien opettamisen ja tutkimuksen. Näin syntyi Huomaa Hyvä! -tuotesarja. Tuotesarja on suunnattu varhaiskasvattajille sekä opettajille, mutta sen avulla pystyy työskentelemään kaiken ikäisten parissa. (Vuorinen 2022.)

Huomaa hyvä! -materiaalipakettiin sisältyy kirja sekä 26 toimintakorttia. Jokaisessa toimintakortissa nimikkolintu varis esittelee jonkin vahvuuden. Näiden vahvuuskorttien avulla pystytään nuoren kanssa keskustelemaan nuoren vahvuuksista. Mikäli nuoren on vaikea tunnistaa itsessään vahvuuksia, voi ohjaaja konkreettisten esimerkkien avulla auttaa nuorta löytämään omia vahvuuksiin. (Vuorinen 2022.)

Huomaa hyvä! -korteissa esitellään luontevahvuuksia, miten ne tunnistetaan ja miten niitä voi hyödyntää. Nuorten tunnekuohuissa ja vaikeimmissa elämäntilanteissa on hyvä muistuttaa nuorta, ettei meistä kukaan ole mestari esimerkiksi itsehillinnässä vaan se taito on täytynyt opetella. Huomaa hyvä! -korteista on ohjaajalle ja nuorelle apua pohtiessa, mitkä luontevahvuudet nuorella on jo paremmin hallussa ja mitä hänen tulee vielä harjoitella. (Vuorinen 2022.)

Korttien tarkoitus on opettaa tunnetaitoja ja käyttäytymisen säätelyä sekä tunnistaa lapsen vahvuuksia ja hyödyntää niitä. Korttien avulla pystytään motivoimaan nuorta. Korttien yksi tärkeä tehtävä on myös auttaa nuoren itsetunnon rakentamisessa ja vahvistamisessa. Kun nuori oppii huomaamaan itsessään hyviä asioita, on hänen helpompi oppia huomaamaan niitä myös muissa. Näin nuoren empatiakykyä voidaan myös lisätä. (Vuorinen 2022.)

4.7 Luovan toiminnan menetelmä

Kuvat tarjoavat katsojalleen monia erilaisia tunteita ja ajatuksia. Kuvista voi tulla katsojalle mieleen jokin menneisydessä ollut tilanne kuvan sävystä voi tulla mieleen jokin tunne. Kuvataiteellisen menetelmän avulla työskentely nuoren kanssa voi edistää nuoren hyvinvointia monissa erilaisissa elämäntilanteissa. Kuvataiteellisen menetelmän käyttömahdollisuuksia on yhtä paljon kuin käyttäjiä. Kaikille käyttötilanteille on kuitenkin yhteistä se, että se tarjoaa mahdollisuuden ilmaista itseään sekä ilmaista tunteita ja ajatuksia, mikäli niiden sanoittaminen on vaikeaa tai hankalaa. Kuvien avulla nuori pystyy tuomaan näkyväksi tunteitaan ja kokemuksiaan. Kuvien avulla nuori pystyy ymmärtämään itseään sekä muita paremmin. (Karjalainen 2019, 62-63.)

Kuvataiteen menetelmät voivat antaa myös voimavaroja arkeen, henkilökohtaisia oivalluksia sekä luovuuden kokemuksia. Työskentelyn avulla nuori voi oppia tunnistamaan ja käsittelemään omia tunteita sekä nuoren itsereflektointikyky voi vahvistua. Kuvataiteellisella menetelmällä voidaan tarkastella myös nuoren menneisyyttä tai tulevaisuutta ja niihin liittyviä tunteita. (Karjalainen 2019, 62-63.)

Vaikka kuvataiteen menetelmällä pystytään nuoren kanssa pohtimaan jotakin nuoren kokemusta tai muistoa, voidaan menetelmää toteuttaa myös valitsemalla aihe, joka ei ole nuorelle henkilökohtainen. Tällöin menetelmän tarkoituksena on saada nuori esimerkiksi tarkastelemaan ympäristöään ja havainnoida sitä. Tällöin menetelmän käytöllä saadaan nuorelle kokemus tekemisestä ja siihen keskittymisestä, ilman painetta keskustelusta nuoren henkilökohtaisista vaikeista kokemuksista. Tekeminen itsessään on tärkeämpää kuin esimerkiksi nuoren aikaansaama lopputulos. (Karjalainen 2019, 61.)

Menetelmäkansioon on valittu luovan toiminnan menetelmäksi musiikin mukaan maalaaminen. Menetelmän toimintaohjeet löytyivät Luovan toiminnan työtavat – Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle -kirjasta. Kirjan on toimittanut Anna-Liisa Karjalainen (2019).

4.8 Ymmärrä tunteitasi -kortit

Ymmärrä tunteitasi -kortit on kehittänyt Eevi Vuoristo (ent. Minkkinen). Eevi on koulutukseltaan mm. lyhytterapeutti. Hän on kirjoittanut *Hidasta elämää -si-
vustolla* blogia, jossa hän käsittelee itsetuntemusta. Hän on kirjoittanut *Ole it-
sellesi armollinen (2018) -kirjan* sekä *Ymmärrä itseäsi ja suhteitasi (2020) -kir-
jan*. (Vuoristo s.a.)

Ymmärrä tunteitasi -kortit on kehitetty aikuisille, mutta ne sopivat myös nuor-
ten kanssa työskentelyyn. Korttien taustalla on ajatus siitä, ettei kukaan voi
tuntea väärin. Jokainen meistä tuntee eri tavoin ja tunteet ovat meille aina to-
dellisia. Tunteiden nimeäminen ja sanoittaminen ovat tärkeitä itsetuntemuksen
taitoja. Ymmärrä tunteitasi -korteissa olevat tunteet ovat kaikki yleisinhimillisiä
tunteita, ja ne ovat osa enemmän tai vähemmän osa jokaisen elämää jossain
vaiheessa. Ymmärrä tunteitasi -kortit auttavat tutustumaan erilaisiin tunteisiin
ja niiden avulla pystyy lisäämään esimerkiksi itseymmärrystä ja myötätuntoa
muita kohtaan. (Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit s.a.).

Ymmärrä tunteitasi -korteilla on monia käyttömahdollisuuksia. Korttien avulla
nuoren kanssa pystyy keskustelemaan erilaisista tunteista ja pohtimaan, miten
nuori kokee tunteita. Nuoren kanssa voi keskustella esimerkiksi siitä, minkälai-
sia ajatuksia kortin tunne herättää, onko tunne tuttu nuorelle sekä millaista tu-
kea nuori kaipaisi kortissa olevan tunteen äärellä. Korttien avulla pystyy myös
keskustelemaan ja opettelemaan erilaisia tunteita. (Ymmärrä tunteitasi – Tera-
peuttiset tunnekortit s.a.).

5 POHDINTA

Mielestäni ja saamani palautteen perusteella onnistuin tekemään Nuorisokoti
AnTin tarpeita vastaavan menetelmäkansion. Kansiossa on monipuolisesti eri-
laisia menetelmiä erilaisiin haasteisiin sekä tilanteisiin. Menetelmäkansio sisäl-
tää niin luovia kuin keskusteluun pohjautuvia menetelmiä. Myös erilaiset me-
netelmä kortit on otettu mukaan menetelmäkansioon. Menetelmäkansiossa on
otettu työryhmän toiveet monipuolisesti huomioon ja menetelmien käyttöön-
otto arjessa voi näin olla mielekkäämpää.

Koko työskentelyn aikana työryhmä on ollut kiinnostunut työskentelystä ja siihen on osallistuttu positiivisesti. Työryhmän jokainen jäsen on päässyt kertomaan mielipiteensä sekä ideoitaan vapaasti koko prosessin aikana. Uskon, että ilman toimitusjohtajan veloitettakin menetelmäkansio tulee käyttöön jokaisen nuoren kohdalla jollakin tavalla. Oli myös positiivista huomata, kuinka palautekyselyssä työryhmästä viisi vastaajaa koki motivaation lisääntyneen suuresti menetelmätyöskentelyyn kansion myötä.

Koin, että osalle ohjaajista yksilötyöskentelyyn ja sen tarkoitukseen tuli uudenlainen näkökulma ja ymmärrys. Osalle menetelmätyöskentely on saattanut tarkoittaa nimenomaan jonkin konkreettisen asian parissa työskentelyä esimerkiksi tunnekorttien, lomakkeiden ja psykologioppaiden parissa, kun yksinkertaisimmillaan menetelmätyöskentely voi olla keskustelua perhesuhteista leikkimisen tai arkisten askareiden parissa menetelmää soveltaen.

Menetelmiä valitessani mietin myös tarkkaan niiden sopimista Nuorisokoti Antissa asuville nuorille. Monesti löytäessäni mielenkiintoisen menetelmän pohdin, mitä sillä voitaisiin saada aikaan jonkun nuoren kanssa, miten työskentely onnistuisi kenenkin nuoren kanssa ja onko se sopiva juuri tälle ikäryhmälle. Esimerkiksi tunnekortteja etsiessäni törmäsin kortteihin, jotka oli kuvitettu nallen kuvilla, kissan kuvilla tai piirroksilla lapsista. Nuorisokoti Antissa tällä hetkellä asuvista nuorista tai siellä aiemmin minun aikanani olleista nuorista, harva tai ei kukaan olisi pystynyt työskentelemään nallen kuvia sisältävillä kortteilla. Nuori jumittuisi hänen mielestään lapselliseen kuvaan, eikä työskentely pääsisi alkamaan kunnolla. Tähän menetelmäkansioon valituissa tunnekorteissa ei ole kuvia, vaan erilaisia taustoja, joihin nuori voi keskittyä.

Koska menetelmäkansio tulee käyttöön ja ohjaajien nähtäville Nuorisokoti Anttiin vasta valmistuttuaan, pääsen itse seuraamaan ja perehdyttämään paremmin sen käytössä työskennellessäni siellä. Ohjaajien tarkempi tutustuminen ja materiaaleihin perehtyminen onnistuu paremmin tällöin. Työryhmä pääsee opettelemaan ja työskentelemään menetelmien avulla toinen toistaan tukien ja yhdessä oppien. Myös menetelmien soveltamiseen saa työryhmässä useampia näkökulmia.

Kun työskentely menetelmäkansion parissa on jo jatkunut hetken, pääsen näkemään, onko kansio onnistunut tavoitteessaan olla tukemassa yksilötyöskentelyä nuorten kanssa, onko se antanut ohjaajille ideoita työskentelyyn sekä onko työskentely yhdenmukaistunut ohjaajien kesken.

Koska tässä opinnäytetyössä ei otettu huomioon nuorten toiveita erilaisista menetelmistä, odotan pääsyä seuraamaan nuorten vastaanottoa menetelmiin. Odotan mielenkiinnolla, kuinka nuoret ottavat menetelmät vastaan ja kokevatko he menetelmät mielenkiintoisina tai kokevatko he omaohjaaja työskentelyn muuttuvan merkittävästi menetelmäkansion käyttöönoton jälkeen.

Jotta menetelmäkansiosta ei menetelmät loppuisi kesken, jatkokehityksenä menetelmäkansioon on tarkoitus tulevaisuudessa myös etsiä lisää menetelmiä ja täydentää kansiota erilaisilla menetelmillä. Tarkoitus on saada kattava paketti ohjaajien työn tueksi. Jotta menetelmät tulisi työryhmälle tutuksi vähitellen, voi esimerkiksi jokaisen henkilökuntapalaverin alkuun tai loppuun esitellä ja tutustuttaa yhden uuden menetelmän. Näin työryhmä saisi lisää työkaluja työskentelynsä tueksi tasaisesti jatkossakin. Jokainen työryhmän jäsen voi etsiä ja esitellä menetelmän työryhmälle ja tämän jälkeen liittää sen menetelmäkansioon.

Muutamaan menetelmään, jotka menetelmäkansiosta löytyy, on saatavilla myös koulutusta. Esimerkiksi muistorasiaan on saatavilla koulutusta Kotkassa muistojen talolla sekä roolikarttoihin on saatavilla tilauskoulutusta, joka on suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollossa työskenteleville. Muistorasia koulutukseen heräsi mielenkiinto myös työryhmässä.

LÄHTEET

Ahvenjärvi, H., Heikkinen, E. & Moilanen, A. 2020. Verkostokartta ja sukupuu. Pdf-tiedosto. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/354631/Heikkinen_Elisa.pdf?sequence=2&isAllowed=y. [viitattu 4.1.2022].

Friis, L. & Kaikko, K. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Healy, K. 2011. Social Work Methods and Skills: The Essential Foundations of Practice. Toimitus: Bloomsbury Publishing Plc. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/xamk-ebooks/reader.action?docID=4763703>. [viitattu 22.2.2022].

Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Juva: PS-kustannus.

Härkönen, U. s.a. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Pdf-tiedosto. Saatavissa: <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/pdf/harkonen.pdf>. [viitattu 3.1.2022].

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos.

Karjalainen, A-L. 2019. Luovan toiminnan työtavat – Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kyrönseppä, U., Rautiainen, J.-M. & Airio, T. 1990. Omahoitajamenetelmä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Julkaisija: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13389/9789513929404.pdf> [viitattu 3.1.2022].

Muistorasia – eletyn elämän pienoishäytämö. 2020. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.muistoentalo.fi/muistorasia/>. [viitattu 8.1.2022].

Seppänen, M. 2021. Tunnetaidot voimavarana – opas sosiaali- ja terveysalalle. Kustantaja: PS-kustannus: Jyväskylä. Painopaikka: Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Tamski, E. & Huotari, A. 2020. Tammenterhon tarinoita. Mikkelin kopiopiste Ky.

Timonen-Kallio, E. 2010. Itsenäisen elämän ABC – Umbrella työkirja. Pdf-tiedosto. Saatavissa: http://julkaisut.turkuamk.fi/umbrella_esimmateriaali.pdf [viitattu 2.1.2022].

Timonen-Kallio, E. 2000. Itsenäisen elämän ABC – umbrella-työkirjamenetelmän käsikirja. Kaarinan Sosiaalialan oppilaitos.

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospävatuksen mallinnus. THL- työpäperi 23/2017. Pdf-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88pa- peri_2017_23_netäi%20%282%29.pdf?seq. [viitattu 21.2.2022].

Vanhemmuuden roolikartta. 2013. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vslk.fi/index.php?id=19>. [viitattu 7.1.2022].

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehittä. 4., uudistettu päinos. Kustantaja: PS-kustannus.

Vuorinen, K. 2022. Huomaa hyvä!. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kaisavuorinen.com/huomaa-hyva/>. [viitattu 13.1.2022].

Vuoristo, E. S.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.eevivuoristo.fi/kenelle>. [viitattu 28.1.2022].

Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://hidastaelamaa.fi/ymmarratunteitasi/?_gl=1*1d58ib9*_up*MQ..&gclid=Cj0KCQiA3fiPBhCCARIsAFQ8QzVVKAGnZqc5A06oN0dReHwq14qkvWK8GAEb_Acbd59Yx-KKrqi6j5ylaAulNEALw_wcB . [viitattu 28.1.2022].

Henkilöstön toiveet menetelmien suhteen -haastattelun kysymykset.

Minkä pituisia menetelmiä toivoisit menetelmäkansiossa olevan?

Minkälaisia menetelmiä toivoisit? Esimerkiksi keskustelun lomassa täytettävää lomaketta vai jotakin toiminnallista?

Motivaatiosi etsiä ja työskennellä erilaisten menetelmien avulla omaohjattavan nuoren kanssa?

Minkä tyyppisiin haasteisiin tai minkälaisiin ongelmien ratkaisuun kaipaat menetelmää?

Olisiko sinulla ideoita tai ehdotuksia mikä menetelmä olisi hyvä löytyä menetelmäkansiosta?

Menetelmäkansion onnistumisen arviointi -lomakkeen kysymykset.

Menetelmäkansio helpottaa omaohjattavan nuoren kanssa menetelmätyökentelyä?

V: Kyllä/ei

Motivaatiosi työskennellä eri menetelmin omaohjattavan nuoresi kanssa nyt kun käytettäviä menetelmiä on helposti saatavilla?

V: 1-5, 1=merkittävästi alentunut – 2=hieman alentunut - 3= sama kuin aiemmin – 4= hieman lisääntynyt – 5= lisääntynyt suuresti

Menetelmät olivat ymmärrettäviä?

V: Kyllä/ei

Menetelmien ohjeistus oli riittävä?

V:Kyllä/ei

Olisitko toivonut menetelmäkansioon jotakin menetelmää, jota siellä ei ollut?

V: Kyllä, mitä? (mahdollinen menetelmän nimi)/ kansiossa oli ne menetelmät, joita toivoin.

Vastaako menetelmäkansio mielestäsi tarpeeseen?

V: Kyllä/osittain/ei

Lopuksi sana on vapaa.

V: Ohjaaja voi kertoa omin sanoin menetelmäkansiosta.



MENETELMÄKANSIO

Nuorisokoti AnTiin ohjaajien työskentelyn tueksi



Johdanto

Tämän menetelmäkansion on tarkoitus olla ohjaajan tukena nuoren kanssa tehtävään yksilötyöskentelyyn. Menetelmäkansion tavoitteena on antaa ohjaajille ideoita työskentelyyn sekä yhdenmuikaistaa nuorten kanssa tehtävää yksilötyötä. Menetelmäkansiolla pystytään myös nostamaan ohjaajien motivaatiota työskennellä menetelmien parissa, sillä menetelmät ja niiden käyttöohjeet löytyvät helposti kansioista, eikä menetelmien etsimiseen tarvitse käyttää työaika.

Lastensuojelussa käytetyt menetelmät ovat välineitä, joiden avulla työskennellään tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi. Menetelmien avulla asiakkaan kohtaaminen, kuulluksi tuleminen ja yhteistyösuhteen rakentuminen mahdollistuvat, ne auttavat asiakkaan tilanteen selvittämisessä ja toimivat keskustelun apuvälineenä. (Friis & Kaikko 2009, 112.)

Menetelmäkansioon on kerätty kahdeksan erilaista menetelmää. Menetelmät on valittu kansioon, pohjautuen ohjaajien antamiin toiveisiin alkuhaastattelussa.

Jokaisen menetelmän esittelyssä on aluksi kerrottu, mihin tarpeeseen menetelmä on kehitetty. Tämän jälkeen ohjeistetaan menetelmän käytössä. Jokainen menetelmäkansion menetelmistä on sovellettavissa, eikä työskentelyn täydy tapahtua juuri niin kuin on tässä kansiossa ohjeistettu. Menetelmiä ja niiden avulla työskentelyä voi soveltaa nuoren sen hetkinen tilanne tai ikäkehitys huomioiden.

Muistorasia

Muistorasia on menetelmä, jolla nuoren kanssa voi käydä läpi nuoren historiaa. Muistorasia on konkreettinen rasia, joka on syntynyt muistelutyön tuloksena. Muistorasia voi koostua erilaisista esineistä, kuvista tai dokumenteista. Myös materiaalien ja värien välityksellä nuori pystyy kertomaan muistorasiassa omasta elämästään. Muistorasia on visuaalinen elämäntarina. Se voi kertoa nuoren koko henkilöhistoriasta tai vain jostakin sen osasta. Muistorasian tekeminen on identiteettityötä parhaimmillaan. (Hohenthal-Antin 2009, 39.)

Rasia voi olla melkein mikä tahansa, kunhan siinä on seinät. Mielellään se on tukevaa materiaalia, jossa esineet pysyvät paikallaan. Muistorasia voi olla esimerkiksi mikä tahansa puu tai pahvilaatikko, matkalaukku tai jokin nuorelle tärkeä laatikko. (Hohenthal-Antin 2009, 39.)

Muistorasia työskentelyä suunnitellessa tulee pohtia millaisista asioista nuori saisi kipinän muistorasia työskentelyyn. Työskentely kannattaa aloittaa muistiherättelyjen avulla, kuten musiikin tai valokuvien katselemisella. Näiden avulla voi avata tukkeutuneita muistikanavia. Myös aistialueen virikkeet, kuten äänet tai kosketus voivat tuoda yllättäen jo unohtuneet tapahtumat esiin. Syvähaastattelulla voidaan herätellä muistia. Haastateltaessa voi esittää kysymyksiä lapsuudesta, perheestä, harrastuksista, lemmikit, tärkeät läheiset tai ystävät. (Hohenthal-Antin 2009, 40.)

Muistorasiatyöskentely pystyy auttamaan nuorta ymmärtämään mennyttä ja sitä kuka minä olen. Muistorasiaan nuori luo kuvaa elämästään ja se muokkautuu sen mukaan mitä hän pitää merkittävänä. Rasian tulee olla nuoren näköinen, tärkeintä työskentelyssä on, että se tuo nuoren elämän näkyväksi. (Hohenthal-Antin 2009, 39.)

Muistorasiolla pystytään myös käsittelemään nuoren hankalia muistoja, kuten surua sekä traumaattisten muistojen käsittelyä. Traumaattiset kokemukset kulkevat nuoren mukana koko ajan. Niiden käsitteleminen muistorasian avulla voi auttaa nuorta hyväksymään asioita työstämällä niitä. Vaikeat muistot kannattaa rakentaa positiiviseen muotoon ja auttaa nuorta menneen ymmärtämisessä ja elämänhallinnan kontrollissa. (Hohenthal-Antin 2009, 40.)

Verkostokartta

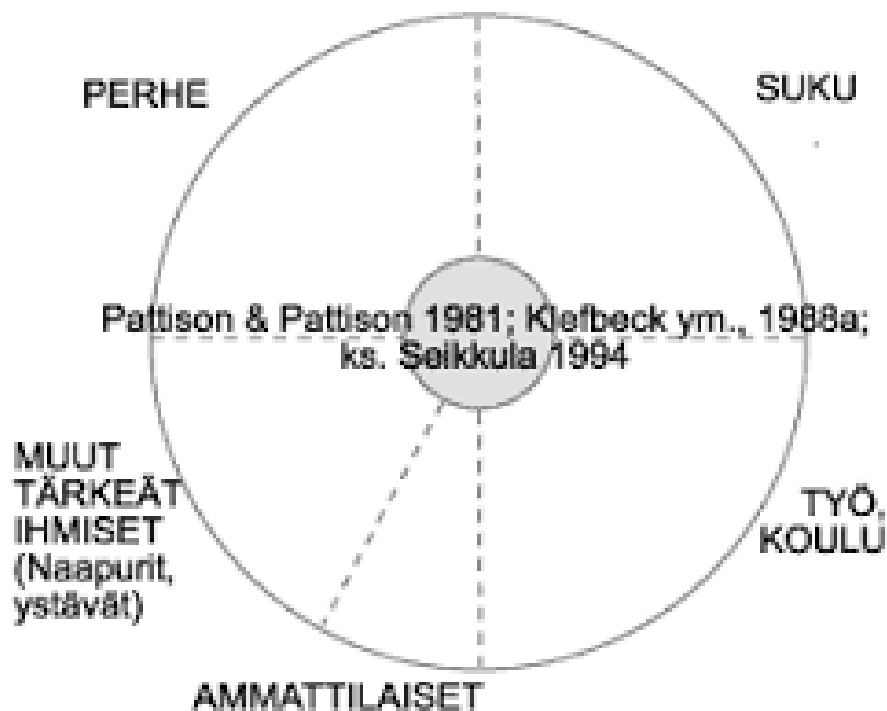
Verkostokarttaa voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin. Verkostokarttaa voi käyttää esimerkiksi keskustelun tukena. Sillä voidaan yhdessä nuoren kanssa kartoittaa nuoren tukiverkkoja, yhteistyötahoja sekä erilaisia tuen mahdollisuuksia. Verkstokartalla pystytään myös löytämään yhdessä nuoren kanssa ihmiset, jotka vaikuttavat negatiivisesti nuoreen. (Tamski & Huotari 2020, 54.)

Alkuun nuorta voi pyytää kirjoittamaan listaan hänelle tärkeitä ihmisiä. Ohjaaja voi auttaa nuorta miettimään elämäänsä kuuluvia ihmisiä erilaisin tukikysymyksiin tai avata esimerkein perheen ja sukulaisten eroa. Esimerkiksi perheeseen kuuluisivat ne henkilöt, jotka asuivat samassa paikassa ja sosiaalinen vuorovaikutus on päivittäistä, kun taas sukuun kuuluvilla ihmisillä ei ole välttämättä yhtä tiivistä vuorovaikutussuhdetta nuoreen. Henkilöitä listattaessa voi ohjaaja käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä; keiden kanssa sinä asut, ihmiset joiden kanssa olet päivittäin tekemisissä, tukikontaktit (nupo, kuraattori, terapeutit jne.), keitä ystäviä tapaat vapaa-ajalla tai harrastuksissa, onko koulussa joku sinulle tärkeä ihminen. (Tamski & Huotari 2020, 54–56.)

Kun nuori on saanut listan valmiiksi, aloitetaan tekemään verkostokarttaa. Verkstokarttaan piirretään ympyrä, jonka sisälle piirretään pienempi ympyrä. Pienempi ympyrä kuvaa nuorta itseään. Tämän jälkeen iso ympyrä jaetaan viiteen osaan. Osat ovat varattu viidelle eri ryhmälle; perhe, suku, työ/koulu/harrastukset, ammatillaiset sekä ystävät. (Tamski & Huotari 2020, 54–56.)

Nuori siirtää listalta jokaisen henkilön ns. oikeaan osaan samalla kuitenkin miettien, nuoren ja henkilön suhdetta. Nuori asettaa henkilön itsestään sellaisen etäisyyden päähän mikä tuntuu hänestä oikealta. Esimerkiksi nuorelle läheinen ihminen on lähellä nuorta itseään ja etäämpi ihminen nuoresta kauemmas sijoitettuna. (Tamski & Huotari 2020, 54–56.)

Kun nuori on saanut ihmiset laitettua osioihin, pohditaan nuoren ja henkilön suhdetta. Nuoren kanssa voi sopia minkälainen symboli kuvastaa minkälaista suhdetta. Esimerkiksi suoraviiva nuoren ja henkilön välillä kuvastaa hyvää suhdetta, siksakkia tekevä viiva kuvaa vaikeaa suhdetta, katkoviiva heikkoa suhdetta. Kuolleet henkilöt nuori voi merkitä esimerkiksi ristein. (Tamski & Huotari 2020, 54-56.)



Kuva 1. Kuva havainnollistamaan verkostokartan tekoa (Tamski & Huotari 2020, 54).

Perhepiirros

Perhepiirroksen tärkein tehtävä on saada selvyys, ketkä lapsi kokee kuuluvan hänen perheeseensä. Perheen merkitys lapselle, etenkin perhesuhteiden muutos ja miettiminen voi tuoda lapselle ahdistusta ja paha oloa. Syy tähän on tärkeä selvittää. Kun syyt tiedetään, pystytään lasta suojelemaan paremmin, auttamaan sekä tukemaan perhettä suhteiden kuntoon saamiseksi. (Linnavuori 2007.)

Lasta pyydetään piirtämään oma perheensä paperille tai paperille, jos lapsi kokee, että hänellä on useampi perhe, ja että ne eivät mahdu samaan paperiin. Lasta pyydetään lisäksi kirjoittamaan henkilön nimi, jonka hän on piirtänyt paperille. Perhepiirroksista voi päätellä myös lapsen kanssa keskustellen, ketkä perheenjäsenet on piirretty huolellisemmin, ketkä taka-alalle, millaisia ilmeitä perheenjäsenillä on ja puuttuuko kuvasta mahdollisesti joitain henkilöitä, jotka laskevat itse kuuluvansa lapsen perheeseen, millainen asema tai rooli perheenjäsenillä on perheessä (Linnavuori 2007).

Roolikartat

Vanhemmuuden roolikartta

Vanhemmuuden roolikartta on kehitetty vastaamaan kysymykseen siitä, Kuinka arkiajattelussa voitaisiin hahmottaa vanhemmuutta mahdollisimman selkeästi. Vanhemmuuden roolikartan avulla kuka tahansa vanhempi voi jäsentää omia roolejaan vanhemmuudesta. Vanhemmuuden roolikartta on monipuolinen työväline esimerkiksi vanhemmuuden arviointiin. (Tamski & Huotari 2020, 59.)

Työskentelyn lähtökohtana on, että nuoren kehityksessä ja käyttäytymisessä on havaittu ongelmia. Ohjaajalle perhe ja nuori on jo tutumpi ja näin keskustelu vanhemmuuden rooleista voi olla syvällisempää. Ensimmäisenä ohjaajan ja vanhemman tulisi nimetä lapsen ongelma. Tässä vaiheessa ohjaaja voi avata vanhemmalle roolikartan eri rooleja, ja antaa niistä esimerkiksi konkreettisia esimerkkejä. Jotta työskentele onnistuisi, tulee ohjaajan ja vanhemman välillä olla luottamuksellinen suhde. (Ylitalo 2011, 19-20.)

Ensin keskustelussa vanhemman kanssa on nostettava esille hyviä asioita. Ohjaajan tulisi olla selkeä puheissaan ja välttää ammattisanastoa. Sekä ohjaajan, että vanhemman tulee ymmärtää asiat samalla tavalla, jotta työskentely onnistuu. Ohjaaja tulee antaa vanhemmalle positiivista palautetta tietyn roolin positiivisista vaikutuksista nuoreen. Esimerkiksi jos vanhempi on kasvatuksessa painottanut kohteliaisuuteen muita ihmisiä kohtaan ja nuori on kohtelias muille, annetaan tästä positiivista palautetta vanhemmalle. (Ylitalo 2011, 19-20.)

Työskentelyssä voidaan käyttää valmista materiaalia, esimerkiksi roolikartta oppaan valmiita lomakkeita tai julistetta. Linkki oppaaseen ja materiaaleihin: https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf.

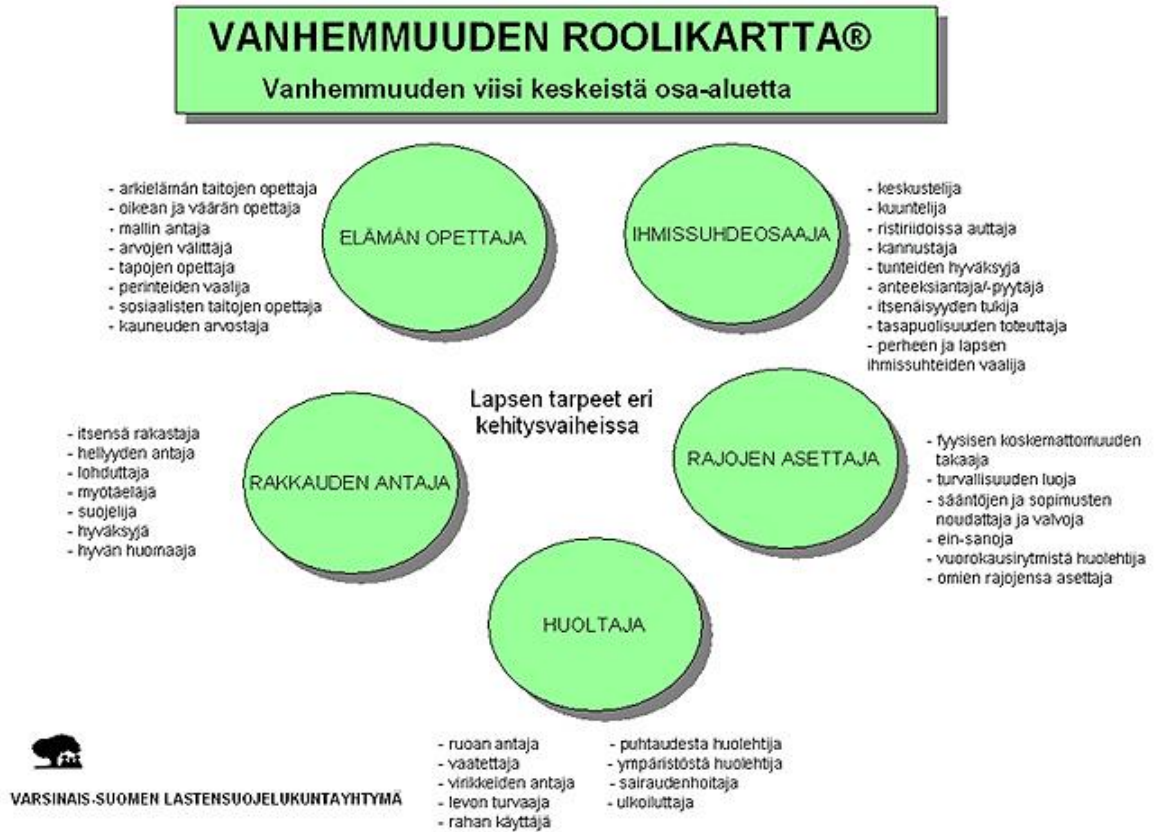
Roolikartassa vanhemmuus on jaettu viiteen osa-alueeseen. Osa-alueina ovat ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauten antaja sekä elämän opettaja. Vanhempi piirtää viisi ympyrää. Ympyrät ovat sen kokoisia, kun vanhempi kokee osa-alueen kehitysasteen. Mitä isompi ympyrä, sen vahvempia hänen osa-alueen roolit on. Ympyrän sijainti kertoo miten tuttu, läheinen tai etäinen osa-alueen roolit ovat hänelle. (Tamski & Huotari 2020, 61.)

Työskentely vanhemman kanssa aloitetaan keskustelemalla roolikartan osa-alueista. Vanhempaa pyydetään nimeämään jokaiseen osa-alueeseen rooleja. Roolien tulisi olla vanhemmalle hyvin toimivia, vieraampia ja ei toimivia. Jokaisessa osa-alueella voi olla 6–9 roolia. Samalla vanhemman kanssa voi sopia erilaisten symbolien merkityksestä ja käytöstä. Vanhempi voi laittaa roolin eteen esimerkiksi plussan, jos kokee roolin omakseen ja kokee olevansa siinä onnistunut. Jos taas rooli on vanhemmalle epämieluisa tai hän kaipaa siihen tukea, voi vanhempi laittaa roolin eteen esimerkiksi miinus merkin. (Ylitalo 2011, 19–20.)

Vanhemman kanssa keskustellaan rooleista nousevien ajatusten ja mielteiden pohjalta. Vanhemmalle tulee antaa positiivista palautetta, niistä rooleista joissa hän kokee onnistuneensa. Rooleista, jotka vanhempi kokee vieraaksi itselleen tai etäiseksi, voi vanhemman kanssa käydä keskustelua. Jos jokin rooli ei toimi nuoren kanssa, voi ohjaaja ja vanhempi käydä siitä keskustelua, Kuinka voisi toimintaa muokata, jotta se tukisi nuoren kasvua paremmin. Ohjaajan tulee voida pystyä keskustelemaan vanhemman kanssa myös negatiivisista rooleista ja niiden vaikutuksista nuoreen. Työntekijä voi keskustelussa toimia peilauspintana ja esittää myös omia näkökulmia esimerkein. (Ylitalo 2011, 19–20.)

Keskustelun ja lomakkeen täytön jälkeen vanhemmalle annetaan ns. kotitehtävä. Kotitehtävänä on pohtia rooleja, joissa vanhempi kaipaa muutosta tai tukea. Ohjaaja voi antaa vanhemmalle esimerkkejä kuinka vanhempi voisi toimia toisin tilanteissa, joissa vanhemman nykyinen käytösmalli ei tue nuoren ongelmien ratkaisua. Esimerkiksi jos vanhempi kokee, ettei pysty rajoittamaan

nuoren toimintaa nykyisellä käytösmallilla, voi ohjaaja antaa neuvoja Kuinka voisi kokeilla toimia toisin. (Tamski & Huotari 2020, 62.)



Kuva 2. Kuva havainnollistamaan vanhemmuuden verkostokarttaa (Vanhemmuuden roolikartta s.a.)

Sisarussuhteen roolikartta

Sisarussuhteen roolikartta auttaa nuorta hahmottamaan sisarusten moninaisia rooleja. Sisarussuhteisiin ja sisarusten rooleihin vaikuttaa esimerkiksi sisarusten ikä, ikäero, sukupuoli sekä perheen kulloinenkin elämäntilanne. Sisaruuteen kuuluu monenlaisia rooleja. Osa näistä rooleista voi olla saatuja, otettuja tai pakotettuja. Sisarussuhteen roolikartassa sisaruus kuvataan myös viidessä roolissa; vanhemmuuden vastaanottaja, suhteen vaalija, arjen jakaja, itsensä arvostaja sekä elämäkokemusten jakaja. (Tamski & Huotari 2020, 71-72.)

Sisarussuhteiden roolikartta löytyy Varsinais-Suomen nettisivuilta. Sisaruussuhteiden roolikarttaan on myös oma käsikirja, joka löytyy osoitteesta <https://vslk.fi>. Sen voi ladata ilmaiseksi sieltä.

Sisarussuhteen roolikartan kanssa voi työskennellä monin eri tavoin. Roolikarttaa voi käyttää niin yksilö-, perhe- ja ryhmämenetelmänä. Roolikartan tarkoituksena on herätellä pohtimaan sisaruussuhdetta ja sen merkitystä ja vaikutusta elämään. Roolikartan avulla saadaan nuorelle näkyväksi mitä sisarussuhde antaa ja vaatii. Roolikartan avulla pystytään myös keskustelemaan nuoren kanssa onko sisarussuhde tasapainossa sellaisena kun se nyt on. Roolikartan havainnot ovat aina subjektiivisia. Roolikartassa nousseista rooleista voi kuitenkin herätellä keskustelua mitä tuntemuksia roolit itsessä herättävät ja mikä on nuoren oma kokemus suhteen tasapainosta. (Sisarussuhteen roolikartta 2019, 22-23.)

Sisarussuhteen roolikarttaa voi käyttää samalla tyylillä kuin vanhemmuuden roolikarttaa, kunhan työskentely tapahtuu nuoren kehityksen mukaisella tasolla. Nuoren kanssa keskustellaan rooleista ja esimerkiksi symboleita käyttäen nuori merkitsee roolit itselleen helpoiksi/vaikeiksi. Sisaruussuhde roolikarttaa voi käyttää myös apuna perhetyössä. Sen avulla voidaan käydä esimerkiksi

vanhemman kanssa keskustelua siitä, miltä nuoresta tuntuu ja kokeeko nuori, jonkin roolin itselleen liian raskaana.



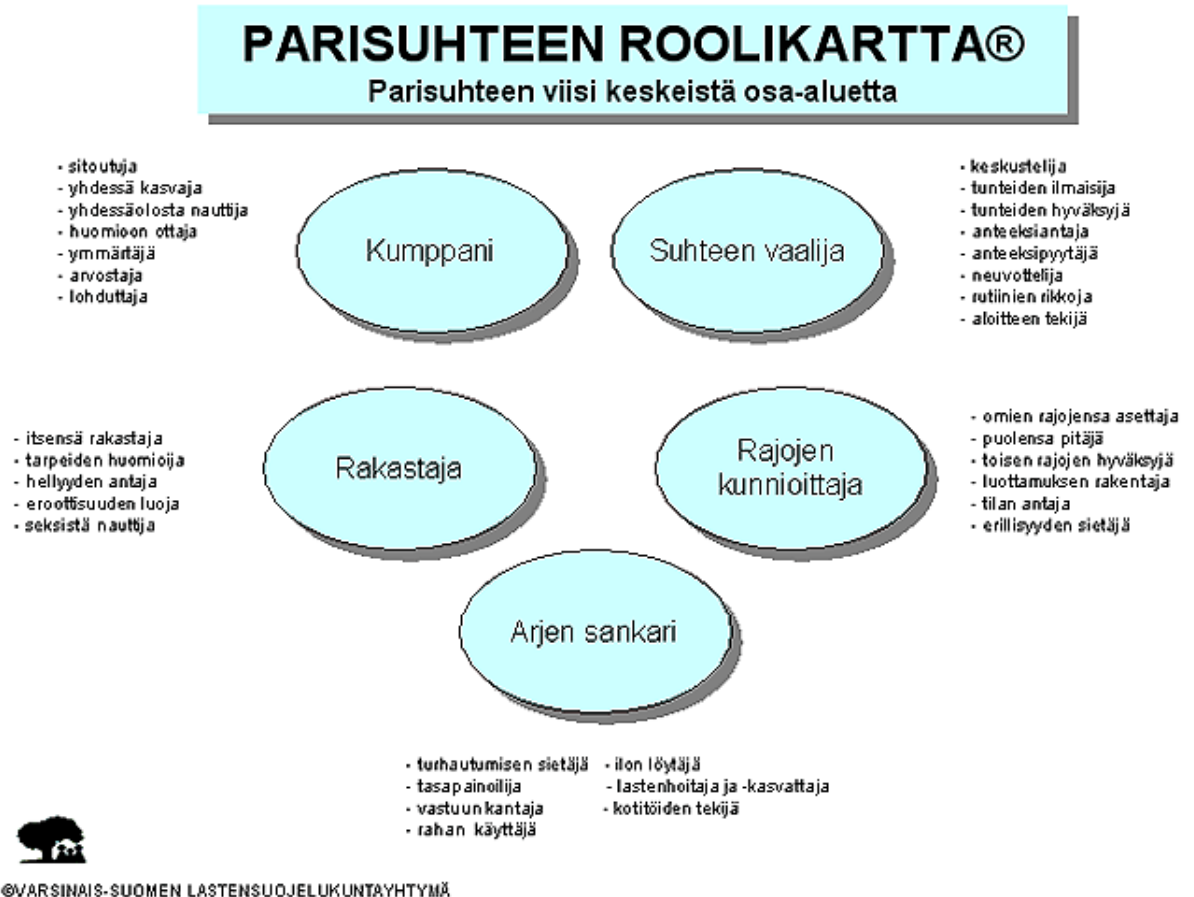
Kuva 3. Kuva havainnollistamaan sisarussuhteen roolikarttaa (Sisarussuhteen roolikartta s.a.).

Parisuhteen roolikartta

Parisuhteen roolikartan avulla pystytään pohtimaan esimerkiksi parisuhteen ongelmia, muutostarvetta tai tarkastella muuten parisuhteen tilaa. Parisuhteen roolikartassa parisuhteen viisi keskeistä roolia on suhteen vaalija, rajojen kunnioittaja, arjen sankari, rakastaja sekä kumppani. (Tamski & Huotari 2020, 80-81.)

Parisuhteen roolikartta soveltuu monenlaiseen työskentelyyn. Pääsääntöisesti sillä työskentään kahden aikuisen ihmisen parisuhdetta, mutta sitä pystyy myös käyttämään nuorten parisuhteen kanssa. Työskentelytavan valinnassa on hyvä ottaa huomioon esimerkiksi parisuhteen tilanne. Parisuhteen roolikartassa on kumppanin parisuhteen osapuolen hyvä arvioida omia roolejaan. (Ylitähti 2011, 32) Ohjaaja työskentelee usein vain nuoren kanssa, joka

asuu nuorisokodissa, voi parisuhteen roolikarttaa käyttää myös herättämään keskustelua nuoren roolista parisuhteessa, samantapaisesti kun sisarusuhteiden roolikartassa.



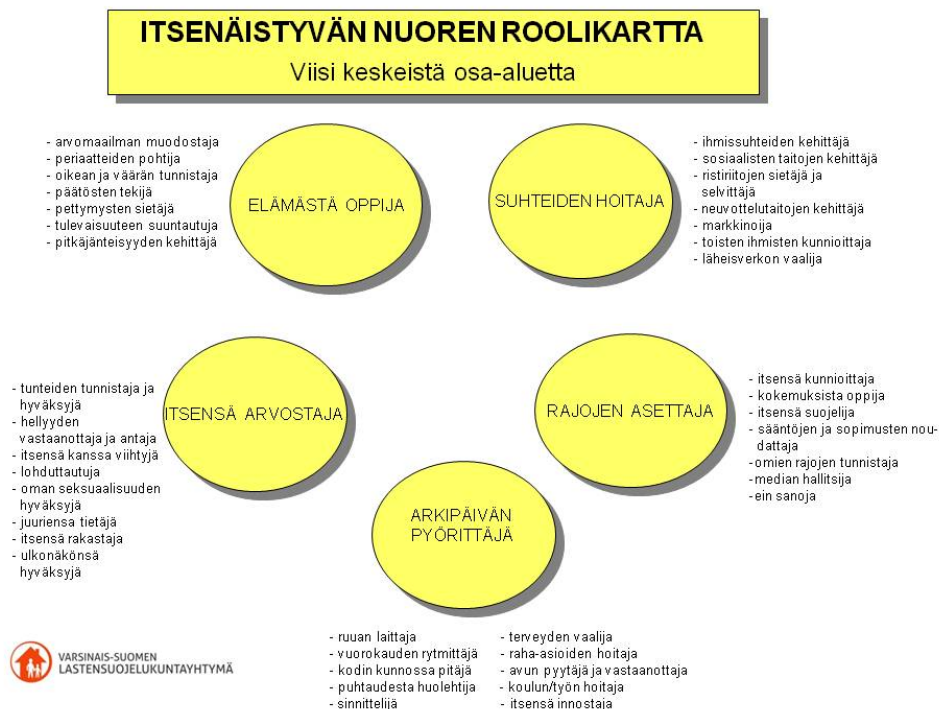
Kuva 4. Kuva havainnollistamaan parisuhteen roolikarttaa (Parisuhteen roolikartta s.a.).

Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Itsenäistyvän nuoren roolikartalla pystytään hahmottamaan nuoren valmiuksia itsenäistymiseen. Roolikartan avulla pystytään nuoren kanssa käymään keskusteluja ja jopa herättelemään nuorta hänen tilanteeseensa. Roolikartan avulla pystytään löytämään nuoren vahvuuksia sekä pohtimaan, missä nuori tarvitsee vielä tukea aikuiselta. Itsenäistyvän nuoren roolikartassa on myös

viisi roolia. Roolit ovat; suhteiden hoitaja, rajojen asettaja, arkipäivän pyörittäjä, itsensä arvostaja sekä elämästä oppija. (Tamski & Huotari 2020, 74-74.)

Myös itsenäistyvän nuoren roolikartta on monikäyttöinen. Itsenäistyvän nuoren roolikartassa käydään keskustelua nuoren rooleista osa-alueilla. Roolikartan parissa työskennellessä on ohjaajan helppo antaa nuorelle palautetta nuoresta sekä nuoren valmiuksista itsenäistymiseen. Roolikartan avulla työskentelyssä saadaan nuorelle näkyväksi hänen tavoitteensa sekä keinot työskennellä tavoitteita kohti. Nuorelle pystytään antamaan luontevasti positiivista palautetta keskustelun lomassa. Työskentelyssä on tärkeää, että aikuisella on realistinen kuva nuoren vahvuuksista ja haasteista. Aikuisen on hyvä pohtia näitä jo etukäteen ennen nuoren kanssa työskentelyn aloitusta. (Ylitalo 2011, 37)



Kuva 5. Kuva havainnollistamaan Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa (Itsenäistyvän nuoren roolikartta s.a.).

Umbrella

Umbrella-työkirjamenetelmä auttaa omaohjaajaa tukemaan lasta tai nuorta identiteettityössä sekä arkitaitojen harjoittelussa ja käytännön toteutuksessa. Omaohjaaja perehtyy lapsen tai nuoren elämäntilanteeseen kokonaisvaltaisesti ja vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa toimien yhdessä lapsen tai nuoren verkostojen kanssa. (Savolainen 2019.)

Lapsen tai nuoren asiakassuunnitelmaa, hoitosuunnitelmaa tai kasvatussuunnitelmaa luodessa, voidaan käyttää umbrella-työkirjaa ja portfoliota mallina siihen, kuinka kasvatustyö voidaan arjessa toteuttaa ja kuinka siinä on edetty. Työkirjan avulla voidaan myös konkretisoida suunnitelman tavoitteet selkeämmäksi lapselle tai nuorelle ja auttaa heitä käsittämään kuinka niitä toteutetaan arjessa ja arvioidaan. (sama kun ylemmässä)

Umbrella-työkirjatyöskentelyn tarkoituksena on kartoittaa muun muassa itsenäistymisessä tarvittavia taitoja ja kykyjä sekä turvata taitojen karttumisen koko sijaishuollon prosessin aikana. Nuori tarvitsee näitä taitoja muuttaessaan omaan kotiin. Menetelmän avulla autetaan nuorta tunnistamaan vahvuuksia ja kehityshaasteita, tarjotaan käytännön keinoja arkeen, joilla voidaan tukea nuoren vastuunottoa omasta elämästään ja tuetaan nuoren osallisuutta. Portfolion avulla omien saavutusten, osaamien asioiden ja itsetietämyksen arviointi helpottuu. (Timonen-Kallio 2000, 21.)

Huomaa hyvä!- Kortit

Huomaa hyvä!- materiaalipakettiin sisältyy kirja sekä 26 toimintakorttia. Jokaisessa toimintakortissa nimikkolintu varis esittelee jonkin vahvuuden. Näiden vahvuuskorttien avulla pystytään nuoren kanssa keskustelemaan nuoren vahvuuksista. Mikäli nuoren on vaikea tunnistaa itsessään vahvuuksia, voi ohjaaja konkreettisten esimerkkien avulla sanallistaa ja auttaa nuorta löytämään omia vahvuuksiaan. (Huomaa hyvä! 2022.)

Huomaa Hyvä!- korteissa esitellään luontevahvuuksia, miten ne tunnistetaan ja miten niitä voi hyödyntää. Huomaa hyvä!- kortteista on ohjaajalle ja nuorelle apua pohtiessa mitkä luontevahvuudet nuorella on jo paremmin hallussa ja mitä hänen tulee vielä harjoitella. (Huomaa hyvä! 2022.)

Korttien tarkoitus on opettaa tunnetaitoja ja käyttäytymisen säätely sekä tunnistaa lapsen vahvuuksia ja hyödyntää niitä. Korttien avulla pystytään motivoimaan nuorta. Korttien yksi tärkeä tehtävä on myös auttaa nuoren itsetunnon rakentamisessa ja vahvistamisessa. Kun nuori oppii huomaamaan itsessään hyviä asioita, on hänen helpompi oppia huomaamaan niitä myös muissa. Näin nuoren empatiakykyä voidaan myös lisätä.

Kortteja voi käyttää esimerkiksi nostamalla pakasta aina yksi kortti ja keskustelemalla, mitä kyseinen vahvuus tarkoittaa. Kortin takana on myös kuvaus vahvuudesta. Nuori voi myös itse poimia ne kortit, jotka hän kokee parhaiten kuvaavan häntä. Nuori voi valita myös kortteja, joihin hän kokee tarvitsevansa harjoitusta ja tukea.

Musiikin mukaan maalaaminen

Kuvataiteen menetelmät voivat antaa myös voimavaroja arkeen, henkilökohtaisia oivalluksia sekä luovuuden kokemuksia. Työskentelyn avulla nuori voi oppia tunnistamaan ja käsittelemään omia tunteita sekä nuoren itsereflektointi kyky voi vahvistua. Kuvataiteellisella menetelmällä voidaan tarkastella myös nuoren menneisyyttä tai tulevaisuutta ja niihin liittyviä tunteita. (Karjalainen 2019, 62-63.)

Vaikka kuvataiteen menetelmällä pystytään nuoren kanssa pohtimaan jotakin nuoren kokemusta tai muistoa, voidaan menetelmää toteuttaa myös valitsemalla aihe, joka ei ole nuorelle henkilökohtaista. Tällöin menetelmän tarkoituksena on saada nuori esimerkiksi tarkastelemaan ympäristöään ja havainnoida sitä. Tällöin menetelmän käytöllä saadaan nuorelle kokemus tekemisestä ja siihen keskittymisestä, ilman painetta keskustelusta nuoren henkilökohtaisista vaikeista kokemuksista. Tekeminen itsessään on tärkeämpää kuin esimerkiksi nuoren aikaan saama lopputulos. (Karjalainen 2019, 61.)

Työskentely aloitetaan teippaamalla paperi lattialla, sitten valitaan klassinen tai instrumentaalinen kappale, jota soitetaan ennen työskentelyä. Kappaletta voidaan myös soittaa työskentelyn aikana. Musiikin pitää olla mielellään sellaista, että siinä ei ole sanoja, muuten sanat ohjaavat liikaa ajatuksia. Musiikin kuuntelun aikana ohjeistetaan miettimään mitä värejä, rytmiä ja tunnelmaa.

Kuuntelun jälkeen maalataan vapaasti musiikin tuomien mielikuvien mukaan. Maalaukset voivat olla värejä, muotoja tai jopa esittäviä kuva aiheita. Pisteet sekä lyhyet ja pitkät viivat voivat tarkoittaa rytmiä. Musiikkia soitetaan myös työskentelyn aikana.

Työskentelyllä voi olla jokin sovittu kesto. Pitkä kestoisen työskentelyn aikana voi soittaa erilaisia kappaleita ja tehdä niistä omat työnsä. Työskentelyn jälkeen työt käydään yhdessä läpi ja kerrotaan musiikin ja työskentelyn synnyttämistä ajatuksista.

Kerro tunteitasi-kortit

Korttien taustalla on ajatus siitä, ettei kukaan voi tuntea väärin. Jokainen meistä tuntee eri tavoin ja tunteet ovat meille aina todellisia. Tunteiden nimeäminen ja sanoittaminen ovat tärkeitä itsetuntemuksen taitoja. Ymmärrä tunteitasi- korteissa olevat tunteet ovat kaikki yleisinhimillisiä tunteita, ja ne ovat osa jokaisen elämää enemmän tai vähemmän elämän aikana. Ymmärrä tunteitasi-kortit auttavat tutustumaan erilaisiin tunteisiin ja niiden avulla pystyy lisäämään esimerkiksi itseymmärrystä ja myötätuntoa muita kohtaan. (Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit s.a.).

Ymmärrä tunteitasi- korteilla on monia käyttömahdollisuuksia. Korttien avulla nuoren kanssa pystyy keskustelemaan erilaisista tunteista ja pohtimaan, miten nuori kokee tunteita. Nuoren kanssa voi keskustella esimerkiksi siitä, minkälaisia ajatuksia kortin tunne herättää, onko tunne tuttu nuorelle sekä millaista tukea nuori kaipaisi kortissa olevan tunteen äärellä. Korttien avulla pystyy myös keskustelemaan ja opettelemaan erilaisia tunteita. (Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit s.a.).

Kortti työskentelyn nuoren kanssa voi aloittaa esimerkiksi levittämällä kortit vihreäpuoli ylöspäin pöydälle. Korteista voidaan valita käsiteltävät tunteet tietoisesti tai valita kortteja, jotka puhuttelevat nuorta. Kortteja valittaessa nuorta voi kannustaa pohtimaan, että mitä tunteista on hankala kohdata, mihin tunteeseen nuori kaipaa apua tai mitä tunnetta nuori tarvitsee? (Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit s.a.).

Korteilla voidaan myös käsitellä arjessa vastaan tulevia tunteita. Otetaan kortti ja mietitään itsetuntemuksen lisäämiseksi, että missä tämä tunne tuntuu? Millaisissa tilanteissa kyseinen tunne tuntuu? (Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit s.a.).

Lähteet:

Friis, L. & Kaikko, K. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos.

Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Juva: PS-kustannus.

Huomaa hyvä!. 2022. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kaisavuori-nen.com/huomaa-hyva/>. [viitattu 13.1.2022]

Karjalainen, A-L. 2019. Luovan toiminnan työtavat – Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Kustantaja: PS-kustannus: Jyväskylä. Painopaikka: Otavan kirjapaino Oy, Keuruu

Savolainen, T. 2019. Tukena omaohjaaja! toimintamalli omaohjaajatyön kehittämiseen perheryhmäkodissa. Turku AMK. Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334982/Savolainen_Teija.pdf?sequence=2 [viitattu 7.1.2022].

Sisaruussuhteen roolikartta. 2019. Pdf-dokumentti. Saatavissa: https://www.vslk.fi/uploads/files/Sisarussuhteen_roolikartta_Kasikirja_sisarussuhteiden_tarkasteluun_29.11.2019_ip.pdf. [Viitattu 10.1.2022]

Timonen-Kallio, E. 2000. Itsenäisen elämän ABC – umbrella-työkirjamenetelmän käsikirja. Kaarinan Sosiaalialan oppilaitos.

Ylitalo, P. 2011. Roolikartta. Pdf-dokumentti. Saatavissa: https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf. [viitattu 10.1.2022]

Tamski, E. & Huotari, A. 2020. Tammenterhon tarinoita. Mikkelin kopiopiste Ky.

Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Julkaisija: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13389/9789513929404.pdf> [viitattu 3.1.2022]

Ymmärrä tunteitasi – Terapeuttiset tunnekortit. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://hidastaelamaa.fi/ymmarratunteitasi/?_gl=1*1d58ib9*_up*MQ..&gclid=Cj0KCQiA3fiPBhCCARIsAFQ8QzVVKAGnZqc5A06oN0dReHwq14qkvWK8GAEb_Acbd59Yx-KKrqi6j5ylaAulNEALw_wcB . [viitattu 28.1.2022.]

Kuvaluettelo:

Itsenäistyvän nuoren roolikartta. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.vslk.fi/index.php?id=21>. [viitattu 12.2.2022]

Parisuhteen roolikartta. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.vslk.fi/index.php?id=20>. [viitattu 12.2.2022]

Sisarussuhteen roolikartta. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.vslk.fi/index.php?id=31>. [viitattu 12.2.2022]

Tamski, E. & Huotari, A. 2020. Tammenterhon tarinoita. Mikkelin kopiopiste Ky.

Vanhemmuuden roolikartta. 2013. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.vslk.fi/index.php?id=19>. [viitattu 12.2.2022]